

Kaiwo Mahikai Na Markusi

Kaiwo dedung we Kaiwo Mahikai na Markusi

Kaiwo Mahikai finina mani Seng Allai dohonai we manei wonong fino Markusi. Reantenang mani Markusi soio, “Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristusi Allai ne Kaisungfoi” finana. Na Kaiwo Mahikai nina mani deinawi kariri Yesusi we I mani inontarai yurai niari fi bitoya tuti wemambiriu. Ne mambiriufoi deinawiai na ne deunau toa wau tuti na ne mambiriu data nuaninu kerira wauni, tuti na ne feriri sasari wau. Yesusi deinawi ne taraifo weKaisung Inontarai, I dohong ne taraifo ambori inontarai ekaharai weru sasarinei.

Kaiwo kariri Yesusi na buku nini, soi kaririai na kasau tuti parai. Deisaha kariri fi bitoya Yesusi niari fo mae fi deyoa fo tuti deunau fo kutea terai. Reantenang mani, deisaha kutea kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi, kariri Yesusi webaptisifo, tuti kariri Saminseni weanggarifo. Buku Markusi nini, kaiwoariri fuba ne, deiriri kariri Yesusi fi dohona fo, amani kariri niari inontarai ebeng tuti kariri ne fi deunauwai. Markusi robong rea mani, deisaha kariri fi fuba Yesusi sodairai na ne minggu wefuiai na nunei nei. Fi fiabai mani, kariri sau na aitabafoi tuti suwi na marareha rorong fo aha ma fo.

Na arawang beiru na rea pari fo na buku nini mani finani kiai wiro mano soi buku Markusi dino soi neng kaha mae, inontarai siai dino soi ne.

Kaiwo na suratinei deto kutuai toninai:

1:1-13 Kaiwo reantenang.

1:14–9:50 Yesusi da deunau tuti niari fi bitoya na inontarai Galilea fosa.

10:1-52 Yesusi da na Galilea to Yerusalemi.

11:1–15:47 Rahida minggu wefuiai na Yerusalemi tuti munue watai rurama fo.

16:1-8 Yesusi suwi na marareha rorong foi aha fo.

16:9-20 Yesusi dariai we ne inontaraifosa tuti dautai to rorafaisi.

Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi meinenang rang weo Yesusi
(Matiusi 3:1-11; Lukasi 3:3-16; Yohanesi 1:19-28)

1 ¹ Kaiwo Mahikai kariri Yesus Kristus, Allai ne Kaisungfoi, ainina. ² Amani Allai medu we ne Kaisungfoi, tuti nabi Yesayai soi kaririaia, ampafe dotu tonina:

“Yemi nehu inontaraio kia nehu kaiwone manei,
 da foni Wau.

I ambori meinenang nemu rangfoi we Wau.”^a

³ “Inontarai nani da sahu pampang na katai wekamamiei minano foi, deyo ‘Memainenang rang beng feai we Sempaisi, tuti menaria mimoya wei.’^b”

⁴ Kariri kaiwo nanai fa, Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi kiawariaifa na katai wekamamiei minano foi tuti wiuwu kaiwofo, deyo, “Metarabera mea weru mene sasariwa tuti mewebaptisi, ambori Allai feriri mene sasariwa.” ⁵ Kaiwasafai kiai na nu Yudea foi tuti na bendari Yerusalemi era we Yohanesia. Era ma eteiai ene sararifo tuti webaptisisa na waya Yardeni.

⁶ Yohanesi nini ne ansung satara fo beng kaha, mae na fiahung unta nuwawuru, tuti ne aikapurufai na andowa rerawa, toyari nabi na fafongfa fosa ene ansung etatara fo. Ne fidangfo mani manggofuni tuti aniwa ne maing terai. ⁷ Neo kaiwo medura fininai, “Katu wori manei da tua yau ma. I fiebai sewa yau tuti we irehu ne wai sapatu fo terai ki, wiro imai we inari finana kaha. ⁸ Iwebaptisi mea na mereha wape i ambori webaptisi mea na Nuaninu Mirarebana foi ki.”

Yohanesi webaptisi Yesusi
(Matiusi 3:13-17; Lukasi 3:21-23; Yohanesi 1:32-34)

⁹ Na rabuang bo Yohanesi medu we kaiwasa bitoya foi nani, Yesusi da na bendari Nazareti na nu Galilea foi ma tuti Yohanesi webaptisi i na waya Yardeni foi. ¹⁰ Na tatofang kutu Yesusi kiawariai na mereha rorongfe meai nanai, deti rorafaisi tifa tuti Allai Nuaninunei ne tarai wemuntung manei sea na rorafaisi meu minohi sauwi. ¹¹ Mayeai tarao Allai raofuifoi medu na rorafaisi meu deyo, “Wau mani nehu Kaisung enehuwawuti fi di Wau. Wau ka enehurorong fine.”

Saminseni weanggari Yesus we sawa
(Matiusi 4:1-11; Lukasi 4:1-13)

¹² Na tatofang kutu nanai kontao Allai Nuaninufai demi Yesusi da to katai wekamamiei minano foi. ¹³ Niayai na nanai rahida piaru mae Saminseni weanggariri. Andowa fuba ahumi kaha fosa enayai riati na nanai tuti wewai fiatari na fi dohong wea fo na nanai.

^a 1:2 Maliaki 3:1 ^b 1:3 Yesayai 40:3

Yesusi ne kaiwo reantenang
(*Matiusi 4:12-17; Lukasi 4:14-15*)

¹⁴Mayeai Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi, etafuria wiatai na aitamurorong fo. Amani, Yesusi da to nu Galilea foi, tuti wiuwu Allai ne Kaiwo Mahikai fo na nanai. ¹⁵Yesusi medu deyo, “Rahida metamang wea fe mai ampa, rahidao Allai da ma we weMananu fe kikeu ampa. Metarabera mea weru mene sasariwa tuti meroaso Allai ne Kaiwo Mahikai ne.”

Yesusi sahu manggaerang mana itorariati
(*Matiusi 4:18-22; Lukasi 5:1-11*)

¹⁶Rahida Yesusi da na nafarengfo na ruru Galilea foi nanai, detio manggaerang mandu, mambetahatui suruine, amani Simoni tuti Andareasi. Deti suru we umung erangfoi we utafu diang. ¹⁷Ainanaya Yesusi medu we suru deyo, “Mura ma, muraria yau, ambori mutafu diang ahang kaha mae yeunau muru we mutafu inontarai we yau.” ¹⁸Na tatofang kutu nanai kontaio uwaramipa erangfo watai mae urariati. ¹⁹Yesusi da paria aha mani, deti mambetahatui mandu aha, uminohi na une wafoi mae uria une erangfo. Mambetahatui nani suru mani uwonomi fino Yakobusi tuti Yohanesi, uru mani Zebedeusi ne arikang suruine. ²⁰Anseung ahang kahai mae Yesusi dutang suru kontai. Ampafe utubapa utamamifoi tuti mano erufi we sitoru fosa na wa emungfi nai foi, uraria Yesusi.

Yesusi data nuaninu karira manei weru inontarai manei na munu agama rorong fo
(*Lukasi 4:31-37*)

²¹Yesusi tuti ne inontarai diri sitoru fo itora wa sobu bendari Kapernaumi foi. Na rahida Sabati da aha ma foi Yesusi da to Yahudifosa ene munu agama foia deunau Allai ne Kaiwo Mahikai foi we kaiwasa bitoya foi. ²²Kaiwasa etarami ne aunaufe nanisa epapuhung paria we deunau toa fo. Weo Yesusi deunau kariri mano wemambiriu paria we deunau tonana, wiwo deunau toyari kaiwo batangno ene mantaunau Kaiwo Musai soi fosa emadura fo kaha.

²³Na siari nanai kontaio inontarai nuaninu karira dohoni manei suai to munu agama foi tuti bibe sahu deyo, ²⁴“Yesuse, inontarai Nazareti wa waune, bo nari fiani we amea ne? Ro ma weo bohong amea ameworua ne? Amewaitawanai we mandoni di wau, wau mani Mano Murarebanai, na Seng Allai ma fi di wau.” ²⁵Manamo Yesusi somara nuaninu karira foi deyo, “Nemuboru, ro to woriai weru inontarai nini.” ²⁶Ainanaya nuaninu karira foi dotapa inontaraifoi aweu wiatai tuti bibe mambiriu beyari mayeai da to boriei weruria. ²⁷Kaiwasa na nana foi kiai epapuhung

paria we fi ewatioai nanai, ampafe etutang wawerasa eteyo, “Ke! Fianai ainina? Kaiwo aunau waworu fine. Na mambiriufu demi nuaninu karira fosa era to boriei tuti nuaninu karira fosa etohong kaririai.” ²⁸ Ampafe kaiwo kariri fianai aino Yesusi niari fo, anseung ahang kahai mae dafai wari nu Galilea foi sentenang.

Yesusi niari inontarai emaninang bitoya ebeng
(*Matiusi 8:14-17; Lukasi 4:38-41*)

²⁹ Yesusi tuti ne inontarai diri sitoru fo itora weru munu agama Yahudi foi, itora to Simoni tuti Andareasi une munufoia. Yakobusi tuti Yohanesi ura kontai riatai. ³⁰ Na munufoi Simoni niong wiwini meninang rirora wiatai na ne fatafoi. Na siari Yesusi tuti ne inontaraifo sitoru itora wafui nanai, inontarai manei deikaririai we Yesusi kariri wiwingfoi we meninangfo. ³¹ Ampafe Yesusi da wa yu na wiwingfoi warangfo tuti fiatari doabariria. Na tatofang kutu nanai kontaio maninangfoi nai, tuti wiwingfoi doabariri da wa wesarawiri wesa.

³² Wofoi sawaia de weayewia nanai, kaiwasa eha inontarai maninang bitoya tuti mano inggira dohonsa fosa we Yesusi ma. ³³ Ampafe kaiwasa fuba na bendarifo efanduhisa na munufoi refongfo. ³⁴ Ainanaya Yesusi niari kaiwasa fuba esodai mai maninang bong foi nanisara ebeng tuti data nuaninu karira bitoya weru kaiwasa nuaninu karira dohonsa fosa. Kontai Yesusi yoa we inggirafosa emadu kaha, we ewaitawang kariri i mani mandoni dine fefe.

Yesusi kiorang mai bendari na nu Galilea foi
(*Lukasi 4:42-44*)

³⁵ Kameai nanai mamantiti siarifo mae, Yesusi fiononami weru munufoi, da to katai manano na bendari dereung do boriei fo awa wenadi nayai. ³⁶ Wape Simoni tuti ne maniwowirifosa etoari meai era esera riati. ³⁷ Eserawa esobui nanai, emadu wei eteyo, “Daie, kaiwasanei kiai esera we wau.” ³⁸ Manamo Yesusi yoa deyo, “Mera ma tara to fong kariri tara weafo to bendari watai kefang na ninaifa ne, we ikorang nayai, weo finanai aino ira weai ma ne.” ³⁹ Ampafe Yesusi da mai katitai na nu Galilea foi tuti kiorang na munu agama Yahudi fo, kontai data nuaninu karira bitoya weru inontarai nuaninu karira dohonsa fosa.

Yesusi niari inontarai meninang kusta manei denteng
(*Matiusi 8:1-4; Lukasi 5:12-16*)

⁴⁰ Ainanaya inontarai meninang kusta manei da we Yesusi ma, disangkapa awebuka na Yesusi arongreafo, mae dutani deyo, “Daie, wau wemambiriu ne, maya mani, nari yau yenteng weru nehu maninangnei.” ⁴¹ Yesusi aro inontaraifo paria ampafe suba warangfoa wa sauwi tuti

medu wei deyo, “Yo, imaya. Bonteng to!” ⁴² Tatofang kutu nanai kontaio maninang kusta foi niai werui tuti dentengna. ⁴³ Ainanaya Yesusi demi da wa tuti deretawani deyo, ⁴⁴ “Aromuoai! Wiro boiriri fi inari ninai weo inontarai siai manei fanai, mae ro to imamifoia tuti butani we deti kariri nemu taraiwai we bontengna wa. Mayeai bohong korbanifeai we Allai we nemu bontengna wa kariri fianai aino Musai soia fo. Nana mani deinawiai we kaiwasa bitoya foi we bonteng ampa.” ⁴⁵ Manamo inontaraifo da wa deiririai we kaiwasafo kariri fianai aino sodairai nanai, paria wedaya kaiwasa bitoya era weia. Ampafe Yesusi da parai to bendarifo ahang kaha, mae niai na bendari dereung do boriei fo. Tonanai wape kaiwasa bitoya na doni kontai era weia.

Yesusi niari inontarai fiaya manei denteng

(Matiusi 9:1-8; Lukasi 5:17-26)

2 ¹ Rahida beiru teai aha mani Yesusi daraberahi to bendari Kapernaumi. Ampafe inontarai etaramioai we Yesusi da wa minohi na ne munu minohi nai fi fo. ² Ampafe kaiwasa bitoya era wa etira paraia wiro katai fea watai arora kaha. Rahutu borong fo kontai wiro weai watai arora kaha. Ainanaya Yesusi medu Allai ne Kaiwofo we deunausa nayai. ³ Yesusi doa medu tonanai mae, inontarai itowemana itoha wefiaya manei we Yesusia. ⁴ Manamo kaiwasa bitoya karerai ampafe wiro itora kefang Yesusi afui kaha. Ampafe itoha wefiayafoi itorautai tutiri na tehi to munu wowongfo ayai. Ainanaya itotota munu nuwowongfo weai tete Yesusi doa naya fo, mayeai itotu wefiayafoi tuti andaung wiatai nai foi aweu wiatai na Yesusi arongreafo. ⁵ Yesusi detio enari tonanafo deitawanai we eroasofo fuba paria, ampafe medu we inontarai fiaya foi deyo, “Kaisungne waune, yeiai nemu sasarifi ampa.” ⁶ Mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teaio eminohi na nana fosa enemituaitai na enemirorong eteyo, ⁷ “We fiani inontarai nini medu tonana? I deibera Allai, weo mandoni dino biriu we deiai sasari fine? Seng Allai mantauni terai.” ⁸ Na kutu siari nanai kontaio Yesusi deitawang enemirorongfoi ampafe medu wesa deyo, “Todonie menemituaitai tonanai na menemirongwai nina? ⁹ Doni aino mawa ne: imadu yeyo, ‘Yeiai nemu sasarifi ampa,’ ete yeyo, ‘Boabari wau, ka nemu andaungwai, tuti roa,’ ne? ¹⁰ Wape yeinawiai we mea, na yohong inontarainei denteng tonina ne, ambori mewartawanai weo na nunei ninai, Kaisung Inontarai nei andino ne mambiriu we deiai sasari fine.”

Ainanaya Yesusi medu we inontarai fiaya foi deyo, ¹¹ “We wau mani, imadu mau yeyo, boabari wau, ruai nemu andaungwai, ro to nemu munufoia.” ¹² Na kutu nanai kontaio inontaraifo doabariri, yuai ne andaungfoi tuti da to boriei na kaiwasa bitoya foi euremirefo. Kaiwasa fuba ewati fitantumafe nanisa kiai epapuhung paria, ampafe etaparanding Allai. Emadu eteyo, “Ke! Fianai kawaria nina? Ne toninane wiro tawatioai na wea kaha rai.”

Yesusi sahu Lewi we dariati
(Matiusi 9:9-13; Lukasi 5:27-32)

¹³Yesusi daraberahi to nafareng ruru Galilea foi aha. Na wanai kaiwasa bitoya era weia tuti deunausa. ¹⁴Mayea Yesusi da nariai aha mani deti inontarai fianduhi doi pajaki we parenta Kaisari fo manei, minohi na munu pajaki foi, wonong fino Lewi. I mani Alfiusi ne kaisung dine. Yesusi medu weia deyo, “Ro ria yau.” Anseung ahang kahai mae Lewi doabariri tuti daria Yesusi. ¹⁵Yesusi da wa minohi dampi na Lewi ne munufoi nanai, mano efanduhi doi pajaki we parenta Kaisari fo efau paria tuti inontarai kaiwasa bitoya foi sahusa we inontarai ewesasari fosa, efanduhisa ria Yesusi kontai na nanai. Ewatai etampi ruhiai ria Yesusi tuti ne inontarai dirisa fosa weo kaiwasa efau paria era riati fefe.

¹⁶Mantaunau Kaiwo Musai soi fo maneiru teai, na Farisi rabuangfoi, ewati Yesusi we minohi dampi ria inontarai nanisa fo, etutang bera Yesusi ne inontarai dirisa fosa eteyo, “We fianie mene mantaunaufoi dampi ruhiai ria inontarai efanduhi pajaki we parenta Kaisari foi tuti inontarai ewesasari fosa ninai?” ¹⁷Yesusi tarao etutang tonanafo, yoa wesa deyo, “Inontarai etanteng nesa mani etohong we manggarawangnei kaha, mae mano emaninang fosa. Wiro ira ma weo isahu inontarai emararebana fosa kaha, mae ira we isahu inontarai ewesasari nesa.”

**Yesusi ne aunau waworu foi tuti koangno Yahudi ene agamafo wiro
 adoang ruhia fanai**

(Matiusi 9:14-17; Lukasi 5:33-39)

¹⁸Rahida bei Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi ne inontarai mano erariati fosa, tuti inontarai eweFarisi fosa ewepuasa. Ainanaya inontarai manea era ma etutang bera Yesusi eteyo, “We fianie Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi ne inontarai erariati fosa tuti Farisifosa ewepuasa, wape nemu inontarai eraria wau nesa bereri nina?” ¹⁹Yesusi yoa wesa deyo, “Tofino! Ne tarai kariri mandirau mang foi tuti ne inontarai wenotisa to ne muniara mandirau foi. Na rahida mandirau mang foi minohi riasa nanai ewepuasa rai e? ²⁰Wape rahida we mandiraufoi niyai na nanai riasa ahang kaha foi ambori da ma ki, rabuang bonani dino ambori ewepuasa ki. [Tonanai kontai, nina mani inayai riasa ampafe ewepuasa kaha, wape rahidao ambori ira werusa foi da ma ki, rahida nanai aino ewepuasa ki.]

²¹Manei ne ansung mamo feai tai mani wiro dawa kobuai na ireu aburung waworu fea kaha, weo nana mani ireu aburung waworu fo yabi we ansungfo ambori ansung mamo fo mayabu fo fuba aha. ²²Tonanai kontai we angguri waworu nei mani, wiro ariri to aderi sapi rerawa memo bei kaha, weo angguri weworu foi ambori wiwua wedaya aderi sapi rerawa memo foi tei. Nana mani angguri tibataru, aderi sapi rerawa foi kerirawa. Wape angguri weworu foi ariri tono aderi sapi rerawa weworu bei kontai.”

Farisifosa etinggai Yesusi we niari fi na rahida Sabati foi
(*Matiusi 12:1-8; Lukasi 6:1-5*)

²³Na rahida Sabati bei, amani rahida Yahudifosa erufi nai kaha dine, teterai we Yesusi era riria romi potang bei, ampafe ne inontarai erariati fosa etetingno potangfoi, etani. ²⁴Ampafe Farisi manea emadu eteyo, “We fianie nemu inontarai eraria wau wasa enari fi tonana fo na rahida Sabati nei nina? Enari tonana mani etohong roaing kaiwo dotu weduara fo.” ²⁵⁻²⁶Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, “Finana mani ne tarai toyari fi Mananu Dauti niari na fafongfa na rahida bo Abiatari weimami fuba foi. Metato kariri kaiwo nana kaha e? Amani i tuti ne mano erariati fosa ewawisi fo, ampafe suai to Sempaisi ne Munufoi afui dangno roti etutang tutirai we Allaia fo tuti dohonai we ne mano erariati fosa etang kontai. Wape finanai, kariri hukum agama foi mani, imami erufi na Sempaisi ne Munufoi saino etang tera ne.” ²⁷Ainanaya Yesusi medu aha deyo, “Rahida Sabati nei mani Allai niariri we fiata inontarainesa, wiwo niari inontarainesa we etohong kariri rahida Sabati nei kaha. ²⁸Ampafe Kaisung Inontarai nei weSeng we rahida Sabati nei kontai, [ampafe wemambiriu weo deiriri kariri fianai aino na rahida Sabati nei mani inontarainesa enari fo, tuti fianai aino enari kaha fo].”

Na rahida Sabati bei Yesusi niari inontarai warang bei mireha foi denteng
(*Matiusi 12:9-14; Lukasi 6:6-11*)

3 ¹Na rahida Sabati bei Yesusi daraberahi to munu agama Yahudi foi aha. Inontarai warang bei mireha manei niayai na nana. ²Tuti na nanai inontarai manea euremifo dingga Yesusi weo niari inontaraifoia denteng na rahida Sabati mani, ambori etinggairi, eteyo niari sarawai. Manamo Yesusi deitawang fi enemitituata fo. ³Ampafe medu we mano warang bei mireha nani deyo, “Ro ma boari na fongne.” ⁴Ainanaya dutang bera inontarai etoari na nana fosa deyo, “Kariri Hukumi Musai soi fo mani, ne doni aino tanari na rahida Sabati fine, tanari ne bengfo ete ne karirafu ne? Tafata inontarai ambori etarang, ete tamunsa re?” Kaiwofo disang inontaraifosa, ampafe manei deiobu kaiwofeai ahang kaha. ⁵Yesusi kesou, deti maino kaiwasafu sentenang, wape enerorongfoi fituayai paria kontai we enumikamiei mitubaru fo. Ainanaya medu we mano meninang foi deyo, “Wi waramuwai ma.” Inontaraifoi si warangfoi kaririaia, na tatofang kutu nanai kontai warangfoi dentengna. ⁶Farisifosa ewati finanafo wiwo eparaise kaha, mae era to boriei weru munu agama foi tuti emadu ruhiai ria Mananu Herodesi ne inontarai erariati fosa we ambori emungno Yesusi.

Kaiwasa bitoya foi eraria Yesusi

⁷Na nanai Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa efusuhiai to rurur Galilea foia. Ampafe inontarai bitoya paria na Galilea era ria Yesusia.

Wiro kaiwasa na nu Galilea foi tera kaha, mae na katai waroi fo kontai era ma, amani kaiwasa na nu Yudea foi, ⁸ tuti na bendari Yerusalem, na nu Idumea foi, tuti kaiwasa na Yardeni dereung domurang foi. Kontai kaiwasa na katai watai kahefang na bendari Sidoni tuti Tirusi fo. Kaiwasa nani kiai era we Yesusi ma, we etaramio fianai aino niaria fo fefe. ⁹ Kaiwasafoi bitoya karerai, ampafe Yesusi demi ne inontaraifosa emainenang wafeai wei, weo mimeatai we dohonao kaiwasa bitoya foi esawaria doa mimoya kaha fe. ¹⁰ Weo na nanai niari kaiwasa bitoya ebeng, ampafe kaiwasa fuba meninang foi esawasa we ewarami disangso Yesusi ne tarafoi. ¹¹ Tuti inontarai nuaninu kerira dohonsa fosa, na doni kontaio ewati Yesusi mani, etawai aweu etisangkapa eawemibuka na arongreafo, ebibe esahu, “Wau mani Allai ne Kaisung di wau.” ¹² Wape na tapapa Yesusi sua nuaninu karira fosa we esahu tutiri fanai.

Yesusi diri inontarai ewesuraya mandu erariati
(*Matiusi 10:1-4; Lukasi 6:12-16*)

¹³ Mayeai Yesusi dautai to wiwoi bei tuti sahu inontaraio enerorong dohong we dirisa fosa, tuti inontarai sahusa nanisa era weia. ¹⁴ Tuti diri ewesuraya mandu na sa we ewerasuli^c fosa, dirisa we eweririati. Demisa era wa ewuwu Kaiwo Mahikai ne, ¹⁵ tuti dohong mambiriu wesa ambori etata nuaninu karira fosa.

¹⁶ Inontarai suraya mandu nanisa ewonomi fino, Simoni mano sahui we Petrusi foi, ¹⁷ Yakobusi tuti ne tahatui Yohanesi, uru mani Zebedeusi ne kaisung surui ne. (Inontarai nini suruino sahu suru kontai we Boargenesi amani netawe Kaisung Kadidu.) ¹⁸ Andareasi, Pilipusi, Bartolomasi, Matiusi, Tomasi, Yakobusi (Alfiusi ne kaisungfoi), Tadeusi, Simoni (mano biriu we inontarai Israeli fosa etoa siai weru Romafosa foi). ¹⁹ Tuti Yudas Iskariotio mano ambori dewayang Yesusi foi.

Farisifosa etinggai Yesusi we sobu ne mambiriu ria Barsebuli
(*Matiusi 12:24-32; Lukasi 11:14-23*)

Mayeai Yesusi daraberahi to munu minohi nai foi aha. ²⁰ Na nanai kaiwasa bitoya era aha ma efanduhisa nayai. Kaiwasafoi bitoya paria wedaya Yesusi tuti ne inontaraifosa esobu rahida we etampi kaha. ²¹ Yesusi ne terafosa etaramioai weo Yesus wiwoi dampi kaha, ampafe eteo era we ehari. Eteyo, “Yesusi toyari we fiauwo ampa.” ²² Mantaunau Hukumi Musai soi fosa, mano era na Yerusalemia fosa, emadu eteyo, “Yesusi mani, Barsebuli^d amani inggirafosa ene mananufai donti, ampafe dohong mambiriu wei doni data inggirafosa nina.” ²³ Ampafe Yesusi sahu

^c 3:14 Amani Inong Anatu na Sempaisi. ^d 3:22 Barsebuli mani, Saminseni wowong siai feai aine.

kaiwasa bitoya foi ma tuti deiriri fiiyiwansoafeai wesa. Deyo, “Tofino, Saminseneinei data mantauni ne nuaninu karira ne rai e? ²⁴Negara bei wiroweboyari kaha mae ebabausa tuti eweaiteta wawerasa, nana mani negara nani doa pampang rai e? ²⁵Tonanai kontai na munu rorong bei, wiroweboyari kaha mae eweaiteta wesa pampang, nana mani ambori munu rorong bonani wiroweboyari kaha mae eweaiteta wesa pampang kahai ki. ²⁶Tonanai kontai we Saminseni, masino Saminseni dapa bera mantauni aha mani, ne munu rorong foi tiabau finanai. Nana mani ambori ne mananufu nayai mutu kaha mae wioru ki. ²⁷Nuaninu karira fosa ene tarai kariri we-wemambiriu manei minohi na ne munufoi. Tuti manei wiroweboyari suai to ne munufoi afui we wewu ne rafoi kaharai, mae wenani tefu mambiriufoia wiorahi akawuru wo, ambori wewu ne rafoi ki. Ampafe na yata nuaninu karira to borai ne yeinawiai we ikaraikobu Saminsenia. ²⁸Tarai, imadurai we mea mau yeyo, sasari fuba inontaraine enariri nei kiai Allai deiari ki, tuti eteibera Allai kontai fo, mae sasari tonana nei Allai deiari kontai. ²⁹Wape eteibera Nuaninu Mirarebana foi mani, na todoni feai kontai fo Allai deiari ene sasari tonana foi kaha. Weo sasari bonani mani sasario feriri na wea kaha dine.” ³⁰Yesusi medu tonanai, we inontarai manea eteyo, “Nuaninu kerira foi sensoni i fefe.”

Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa
(*Matiusi 12:46-50; Lukasi 8:19-21*)

³¹Mayeai Yesusi inanai tuti ne tahatuifosa era wei ma. Etoari na borieifo, mae etanatu kaiwo ariri we Yesusi afui, ambori da to boriei. ³²Na nanai kaiwasa bitoya paria eminohi wari Yesusi, tuti emadu wei eteyo, “Daie, inamuai tuti nemu tahatuifosa etamang na borieife fo eteyo emadu ria wau.” ³³Manamo Yesusi yoa wesa deyo, “Mandoni saino isahusa we nehu ai tuti nehu tahatui ne?” ³⁴Ampafe seite kaiwasa eminohi wariri foi sentenang tuti medu wesa deyo, “Botia, nehu ai tuti nehu tahatui sai nina. ³⁵Inontarai mandoni niari kariri nehu Dai Allai ne dawiafo mani, andino isahui we nehu tahatui mang ne, nehu tahatui wiwing ne, tuti nehu ai ne.”

Fiiyiwansoai kariri mangkafa aibong
(*Matiusi 13:1-9; Lukasi 8:4-8*)

4 ¹Na rahida bei Yesusi da wa deunau na ruru Galilea foi aha. Na nanai kaiwasa katui ahang kaha era wa efanduhisa wariri, ampafe dautai to wafeai awa dewohi nayai, mae kaiwasa bitoya foi minohi na reifo. ²Ainanaya Yesusi deunau na ne fiiyiwansoai bitoya. Na ne aunafo, medu wesa deyo, ³“Metarami ma. Weniari romi manei kiai aibongfei da wa we sanami. ⁴Da wa kifa aibongfoi nana mani eai sawai na rangfoi, ampafe romufosa esifo ma etania kiai. ⁵⁻⁶Eai kontai sawai

na kahofa wekamamiei wowongfo. Aibongfoi sikera sa rerorifoi tonanai meai, wape kameaia wofoi piara nanai siamorang aha, weo kahofafo demoyarai we newafo so aweu kaha fefe. ⁷Eai aha mani sawai na katai weninoi ababo foi, ampafe ninoi ababo foi sifu tamui tuti kehepania memasara ampafe wiro webong kaha. ⁸Wape aibongfeai aha mani sawai na kahofa beng fea, ampafe sifu biriayai paria tuti webong beng, dohona mani webong bitoya paria, wei wepiareiasura (30), wei kontai wepiatoru (60), wei aha mani wepiaring (100).” ⁹Yesusi deiriri fiyiwansofoia kiaia nanai, deituarai aha deyo, “Mewemetarami mani metaramioai.”

Yesusi ne mano erariati fosa efeari kariri fiyiwansofoi
(*Matiusi 13:10-15; Lukasi 8:9-10*)

¹⁰Kaiwasa bitoya foi era tateraia. Yesusi mesiri nanai, ne inontarai ewesuraya mandu fosa tuti mano erariati fosa, etutani we deikariri kariri fiyiwansoi nani mani medu kariri fifiani? ¹¹Ampafe Yesusi yoa wesa deyo, “Mea mani Allai dohong awai we mea, we mewartawang kariri ne weMananu rorong fo tuti fi dediwara fo ampa. Wape inontarai siai fosa yeunasa na fiyiwansoi terai, ¹²ambori, kariri kaiwo nabi Yesaii soi fo, amani dotu tono:

‘Ambori ewatioaia ewati wawurai,
wape etafura kaha.
Etaramioaia etarami wawurai,
wape ewaitawana kaha.
Kaiwone ne tarai tonanai,
ambori wiro etaraberasa we Allai ma
tuti feriri ene sasarifoi fanai.’^e”

Yesusi medu bau kaiwo kariri fiyiwanso mangkafa aibong foi
(*Matiusi 13:18-23; Lukasi 8:11-15*)

¹³Mayeai Yesusi medu wesa aha deyo, “Metafu fiyiwansoi nini kaha e? Tonana mani fiyiwanso siai wei fo ambori metafurai todoni ki? ¹⁴Metarami ma. Mano da kifa aibong foi mani, wedeiriri Allai ne Kaiwofoi dine. ¹⁵Aibong sawai na rangfoi mani, yiwanso inontarao etarami Sempaia ne Kaiwofo kariri todoni weMananufo. Wape Saminseni da ma dewa Kaiwo etaramioa fo werusa. ¹⁶Mae ne tarai tonanai kontai we aibong sawai na kahofa wekamamiei wowongfo, amani yiwanso mano etarami Kaiwofo, tuti enemirorongfoi mirising weai. ¹⁷Wape Kaiwofo wiro wenewa na enemirorongfoi kaha, ampafe etawansa tourai mae esodai dadirafeai kariri ene eroasoai tonana foa mani, wiro etoaria mutu ahang kaha, mae esu to fuia. ¹⁸Mae aibongno sawai na katai weninoi

^e 4:12 Yesayai 6:9-10

ababo fo mani, yiwanso mano etarami Kaiwofo, ¹⁹wape earomikuayai karerai we fi nunei tuti ra nunei sofa enemirorongfoi ao sau weai, tuti fianggeng bitoya enemitituai wei foi suai to enemirorongfoi afui, kepeng Kaiwofo paria wiro webong na sa ahang kaha. ²⁰Mae aibong sawai na kahofa beng fo mani, yiwanso mano etaramio Kaiwofo, etonai afui naya mutu na enemirorongfoi. Ne tarai toyari aibongfoi wetarai bitoya fo, wei wepiareiasura (30), wepiatoru (60), tuti wepiaring (100).”

Padamarang tabung weduari na babeu
(*Lukasi 8:16-18*)

²¹Yesusi medu aha soirio fiyiwansoai bei aha deyo, “Tofino mewatioai kawuru na weaifa we manei kiai padamarang bei tuti tebung weduari na babeu bei ampa ne, ete dediwari na fata arowawahifeai fa ampa ne? Ete padamarang nani yuaisi awiai sawai paraifa ne? ²²Weo fio adiwarane kiai ambori atioai ki, tuti fio ohonai we kaiwo werorong fo kiai kontai ambori tarami parai ki. ²³Ampafe mandoni dino wetarang mani taraoaifa.” ²⁴Ainanaya Yesusi medu aha deyo, “Ampafe nememitituai sauwa weai paria kariri fianai aino metaramioai ninai.

Ampafe mene metitua we inontarai siai fo mani, Allai yu we titua mea nayai kontai ki, tuti ambori ne dohonai we mea fo fuba sewa aha ki. ²⁵Weo mandoni dino sobu awaifo ria Allai kawurua fo, ambori sobuafo fuba aha. Wape mano sobua kaha foi, ne kutu nayai nai fo kontai kia weruri ki.”

Fiyiwansoai kariri patibuo sifu

²⁶Yesusi medu pari aha deyo, “Allai ne weMananu rorong ne mani ne tarai toyario ninai: inontarai manei da wa sanang patibu na ne romifoi. ²⁷Sanamia kiai, mayeai daraberahi to ne munufoia, diru rahida firandeng ne romifoi. Mae patibufoi sifu pampang paria wetarai. Ampafe wiro deitawang kariri todoni sifu fo tuti awa wetaraifo kaha. ²⁸Kahofa sanami nai foi andino wedayari wetaraifo, reantenang mani sa nenggaingfoi ariei, mayeai nebufoi, tourai aha mani ne bongfoi aha. ²⁹Tuti masino patibufoi miraia mani, inontaraifo da wa detinia.”

Fiyiwanso Allai ne Mananufu kariri sawi bong
(*Matiusi 13:31-35; Lukasi 13:18-19*)

³⁰Yesusi dutang berahai aha deyo, “Allai ne Mananu rorong foi mani ne tarai todoni e? Ete tariwansoi na fiyiwansoi todoni bei ne? ³¹Ne tarai toyari fiyiwansoi nini. Sawi bong bei, manei kiariao sanami na ne romifoi. Tawaitawanai we sawi bongnei mani ketui sewa raung bong ninia kiai. ³²Wape sifua mani, andino fiabai sewa ne, weo werobong tuti wearirawang, ampafe romufosa wea mani esifo ma enari aisangging na arirawangfo.”

³³ Yesusi deunau inontaraifosa mani, deunau na fiyiwansoi bitoya kariri fi ewaitawana fo. ³⁴ Na doni kontai Yesusi deunau inontarai siai fosa mani, deunau na fiyiwansoi. Wape medu we ne inontarai erariati fosa tera mani, deiriri bauria kasau wesa.

Yesusi deikutu dedukafoi mering
(*Matiusi 8:23-27; Lukasi 8:22-25*)

³⁵ Na ramindena bonani kontaio, Yesusi medu we ne inontarai dirisa fosa deyo, “Tawo to ruru eneung dowaruai.” ³⁶ Ainanaya ne inontarai ewesuraya mandu fosa etau ruhiai to wa Yesusi dewohi nai foi tuti ebari arawing, etafai weru kaiwasafai. Wa siai wei fo kontai etafai riatai. ³⁷ Waroi ahang kahai mae dedukafoi bia, andeisafoi dipuo wafai tuti dutuwia adareti etaisui. ³⁸ Wape na wodo wafui foi Yesusi dena deirukang airukang bei. Ne inontarai erariati fosa esahu ebauni, emadu wei eteyo “Dai Mantaunaune waune, tanai rai, mae enemutituai towewa kaha e?” ³⁹ Yesusi doabariri somara wanangfoi, medu we rurufai aweu deyo, “Nemuboru fotou biane to.” Ainanaya wanangfoi fiotou siafoa tuti rurufai mering na tantumara. ⁴⁰ Ainanaya medu wesa deyo, “Todonie mematai nina? Tuti todonie meroaso yau kahai nina?” ⁴¹ Ampafe ematai paria tuti emadu wawerawa eteyo, “Inontarai nini mani mandoni dine antu ne, donio sua wanangnei tuti andeisanei mani mering kaririai nina?”

Yesusi niari inontarai inggira dohoni manei denteng
(*Matiusi 8:28-34; Lukasi 8:26-39*)

5 ¹ Mayeaiia mani Yesusi tuti ne inontaraifosa etarafuio nafarengfo na ruru eneung dowe fo, na katai wonong fino Gerasa. ² Yesusi arahio soa awengfo to kataifai aweu rai mae, mangno inggira dohonia wefiauwo manei kiawariai na fafo rorong fo da wei ma. ³ Inontaraifoi niayai na nanai, weo manei kontaio wiro wemambiriu we yu weduari kaha. Worahi na wai besi fo tuti na forafai kontai mae mirari finanai. ⁴ Weo kawurua ewora warang aweng na waia mutu tonanai, wape fi eworahi nai nanai fiokahutuai tuti fiokahirairai. Wemambiriu paria ampafe mandoni kontaio yu weduari kaha. ⁵ Diru rahida niayai dari funomai na fafofo tuti na wiwoifo. Da mae sahu dohonai tuti tetuhing wawera ne tarafai na kamamiei. ⁶ Niayai da tonanai, paria deti Yesusi na waroi nanai mitoa disangkapa awebuka na arongreafo. ⁷ Ainanaya bibe na mambiriu deyo, “Yesuse, Allai mano dedai sewa nei ne Kaisungne Waune, boyo bohong yau tofino? Na Allai wonongne yeyo mung kanggani yau fanai.” ⁸ (Inontaraifoi medu tonanai, weo Yesusi medu wei kawuru ampa, deyo inggirane waune ro kahairai weru inontarai nini.)

⁹ Ainanaya Yesusi dutang berahi deyo, “Wonomu fidoni?” Yoa wei deyo, “Wonohu fino *Raifi*, weo amefau paria fefe.” ¹⁰ Dutang Yesusi

pampang deyo, wiro data inggirafosa era weru kataifo fanai. ¹¹ Kefang na kataifo, na wiwoi tarareifo mani, fiai rabuangnei enaya esung.

¹² Ampafe inggirafosa etutang Yesusi paria eteyo, “Bomi amea amesuai to fiai rabuangfoia.” ¹³ Yesusi yoa we fi eteyoa fo ampafe inggirafosa era to boriei, tuti esuai na fiai rabuangfoi. Wedaya fiai rabuangfoi, rerai we ewepiaura wesura (2.000), mito beyaria sea na katai kenataterafo to rurufi aweu, mirarehara kiai anina.

¹⁴ Mano ewaitawang wedua fiai fosa ewati fitantumafe nanafo emitoa etaiririai na bendarifo tuti na munue watai ruramai na nana fo we kaiwasafai. Ainanaya kaiwasa na munue fosa era wa ewati kariri finanai.

¹⁵ Era mao Yesusia nanai ewati inontaraifo we rai inggira foi da weruia, mae minohi sensunia tuti medu funomai aha kaha. Ampafe ematai.

¹⁶ Mano ewati te fitantuma Yesusi niari we inontarai inggira dohoni foi, tuti fianai aino fiafesa esodairai nana fo, eteikaririai kariri fianai aino ewati terai nanai we kaiwasa era ma fosa. ¹⁷ Ainanaya kaiwasa na kataifo, ematai paria ampafe etutang Yesusi paria we dontai weru ene kataifo. ¹⁸ Yesusi deyo dau to wafoi mani, inontarai rai inggira foi tifa weruia nani dutanai paria we dontai riati. ¹⁹ Manamo Yesusi deiayari deyo, “Barabera wau to nemu munufi tuti to nemu terafosa mae boikaririaifa wesa kariri fianai aino Sempaia niari we waua ninai, tuti kariri aroafo fuba funomai we waua wa.” ²⁰ Ampafe inontaraifo da wa, wiuwuo fianai aino sodaira fo tuti kariri fianai aino Yesusi niari wei fo na nu Dekapolisi foi sentenang. Tuti kaiwasafai pepuhung paria we kaiwofo.

**Yesusi niari Yairusi ne kamitungfoi denteng, tuti wiwingno denteng
aha na warang disangso Yesusi
(Matiusi 9:18-26; Lukasi 8:40-56)**

²¹ Ampafe Yesusi daraberahi to rurufi eneung doweifo foi aha. Na nafarengfo kaiwasa bitoya era ma eminohi wariri na nanai. ²² Mayeaia mani inontarai wenunggamiei we munu agama Yahudi manei da we Yesusi ma, i wonong fino Yairusi. Deti Yesusi nanai disangkapa awebuka na arongreafo, ²³ tuti dutani na enetawani paria deyo, “Nehu kamitung mansiari foi meninangna adareti mireha. Wape yutang we wau roa ruai waramuwara wa sauwi ambori denteng aha tuti mireha fanai.” ²⁴ Ampafe da riatia. Tuti kaiwasa bitoya era riati, ewaramisiyasa pariao ene tarai sopapari kontai.

²⁵ Na kaiwasa bitoya nani, wiwing manei meninangno rika defairi. Sodai maninang nani defuina suraya boru ampa. ²⁶ Ne ra minohi tutira fo dohonaia kai we biai manggarawangfosa nayai, ambori enariri denteng. Sodai dadira bitoya na ewaramifo, wape enaria tafai kiasa mae ne maninangfoi miraba aha. ²⁷ Wiwingfoi tarao kaiwo bitoya kariri Yesusi

ampa. Ampafe na kaiwasa bitoya foi nani, fiononami fantamai ria Yesusi na kurufuifo tuti warangfo disangso ne ansungfo. ²⁸Weo enetitaitai deyo, “Warahunei disangso ne ansungfo terai ki, ambori yenteng ki.” ²⁹Na kutu nanai kontaio rika defairi foi fiotouraia, tuti niuruainsoai we dentengna. ³⁰Na kutu siari nanai kontai Yesusi niuruainsoai we mambiriufea kawariai nai to boriei. Ampafe deti wari kaiwasa bitoya foi tuti dutansa deyo, “Mandoni dino warang disangso nehu ansungfi ne?” ³¹Ampafe ne inontarai erariati fosa eberahi aha eteyo, “Daie, botioai we kaiwasa bitoya nei esawasara adareti ro mimoya ahang kaha. Mae butanai we mandoni dino warang disangso wau fe nina e?” ³²Manamo Yesusi miaya we taraoa kaha mae deti wari kaiwasa bitoya foi we mandoni dino warangfe disangso ne ansungfe fo. ³³Wiwingfoi deitawanaifa we fianai aino sodairai nanai, tuti mitaia rirora. Saha afong disangkapa awebuka na Yesusi arongreafo, mae dei kariri fianai aino anta niari fo. ³⁴Ainanaya Yesusi medu wei deyo, “Kamitungne waune, nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa. Ampafe ro na maia. Tuti maninangfi kiai weru wau ampa.”

³⁵Yesusi doa medu tonana rai mae, inontarai maneiru teaio etemisa era na Yairusi, mano wenunggamiei we munu agama Yahudi foi, ne munufoi ma fosa, emadu we Yairusi eteyo, “Daie, nemu kamitungfi mireha ampa. Ampafe wiro ka anseung Dai Mantaunaunei ahang fanai.” ³⁶Yesusi kiobu tarang we ene kaiwofo, mae medu we Yairusi deyo, “Mutai fanai, mae roasoai terai.” ³⁷Ainanaya Yesusi da paria, wape wiro yoa we manei da riati kaha, mae kia te Petrusi, Yakobusi tuti ne tahatuio Yohanesi. ³⁸Era wa sobu mano wenunggamiei we munu agama foi ne munufoia nanai, deti kaiwasa bitoya foi esaia etaidu paria. ³⁹Ainanaya Yesusi suai afui suasa deyo, “Fianang dino mehobu tuti mesai wei ne? Arikangwai wiro mireha kaha, mae dena.” ⁴⁰Ampafe emarari Yesusi paria.

Mamano datasa kiai era to boriei, ainanaya kia mambewangfo suru tuti ne inontarai kia sitoru fo sitoru, esuai to rorong arikangfoi wiatai nai foi afui. ⁴¹Yu na arikangfoi warangfo medu wei deyo, “*Talita kum*,” nana mani deyo “Kamitungne waune, boa to.” ⁴²Na kutu nanai kontaio kamitungfoi doabariri tuti da (weo ne defuina suraya boru ampa). Mambewangfo suru tuti Yesusi ne inontaraifo sitoru itowati fitantuma nana ampafe itopapuhung paria. ⁴³Wape na tapapa, Yesusi deipi sitoru we wiro itoraiririai we inontarai siai fanai. Ainanaya dei we suru deyo “Murohong arikangwai dampi.”

Kaiwasa na munue Nazareti eteiaya Yesusi

(*Matiusi 13:53-58; Lukasi 4:16-30*)

6 ¹Na katai nanai Yesusi daraberahi tuti ne inontarai dirisa fosa to ne munuefo aha. ²Na rahida Sabati foi, da wafui deunau na munu

agama Yahudi foi. Kaiwasa bitoya paria efanduhisa na nanai. Etarami Yesusi ne aunau na epapuhung paria. Emadu wawerasa eteyo, “Inontarainei sobu aunau ria mandoni weo deunau nina? Tuti awai todoni fino wedayari biriu ninai? Tuti todoni niari fitantuma fenina? ³Waitarahio i mani mano deitawang niarifi na aifi dine mae? Tuti Mariai antungfi dine. I mani ne tahatui saino Yakobusi, Yosesi, Yudasai tuti Simoni ea mae? Tuti rorowingfo sitoru itominohi kontai na munuefe ninai mae?” Ampafe emaya wei kahai mae eteiayaria. ⁴Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Nabi manei na ne munuefo tuti na ne arurarafosa mani etatori kaha, wape na katai siai mani etatori.” ⁵Na katai nanai Yesusi niari fitantumafeai bitoya kaha, mae inontarai itomaninang maneiru teai aino niari sitoru itobengfo, amani na yuai warangfoa wasau sitoru tuti itobeng. ⁶I pepuhung paria we todonie eroasoa kahai nina.

Yesusi demi ne inontarai suraya mandu fosa
(*Matiusi 10:5-15; Lukasi 9:1-6*)

Mayeai Yesusi da wari munue watai na nana fo tuti deunau nayai. ⁷Sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma, demisa wemandiru tuti dohong mambiriu wesa we etata nuaninu karira fosa nayai. ⁸Deretawansa deyo, “Dohonao meha fieai ria mea na mene rang rorong ne fe, mae meha te mene aitatohiwa terai. Fiang, rotang tuti doi, fi tonanane mani wiro meha fanai. ⁹Metata te mene sapatuwa, wape wiro mesansung ansung beru fanai.” ¹⁰Tuti medu tuarai aha deyo, “Na munuefeai manei dutang mea we meminohi riati na ne munufoi mani, meminohi na munu nani paria mera weru munue nanai. ¹¹Wape mera wa munuefeai eteiaya mea tuti emaya we etarami mea kaha mani, mera weru munue nanai, tuti mehafatitai kangganang niayai na meawemiwa, we fianawiai wesa kariri Allai ambori deiyasa fo.”

¹²Ainanaya inontarai ewesuraya mandu fosa era wa. Era wa ewuwu Kaiwo Mahikai fo we kaiwasafosa, we todoni kontaio esahera etauberasa weru ene sasarifo. ¹³Na ene rang rorong fo nanai etata nuaninu karira bitoya, tuti esari maning saituni na inontarai emaninang enenumikamiefo tuti enarisa ebeng.

Kaiwo kariri Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mireha toa fo
(*Matiusi 14:1-12; Lukasi 9:7-9*)

¹⁴Kaiwo kariri fitantuma Yesusi tuti ne inontarai dirisa fosa enari fo dafai wariai pariao mananu Herodesi taraoai kontai, weo Yesusi wewonong paria fefe. Ampafe manea enemitituai we Yesusi eteyo, “I mani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi dine, andino suwi na marareha rorong fe aha ma nina. Ampafe doni wemambiriu we niari fitantumafe nina.” ¹⁵Wape manea siai emadu eteyo, “I mani nabio Eliai

dine.” Manea siai kontai eteyo, “I mani nabi kariri nabi fafong fasa manei dine.” ¹⁶Herodesi tarao kaiwofo nanai deyo, “Wiro manei siai ahang kahai mae, Yohanesi mano raminde yemi ehutu rahanangfi dine. Andino suwi aha ma nina.”

¹⁷⁻¹⁹Herodesi enetituitafo tonina: Rahida beiru teai ampa, kia ne tafuai^f Pilipusi binengno Herodiasi ama dauti weruria fefe. Wedaya Yohanesi suari pampang deyo, “Rau nemu tafuai binengfoi tonana mani, nari roaing hukumifo paria tuti bohong sarawai paria.” Ampafe kaiwo nanai wedaya bineng Herodiasi enerong pirahai weo miung Yohanesi. Wape sobu rahida we niari tonana kaha, weo ne mangno Herodesi suari fefe. Herodesi dino demi etafu Yohanesi, eworahi wiatai na aitamu rorong foi weru Herodiasi.

²⁰Weo Herodesi deitawanaifa we Yohanesi mani inontarai denteng dine, tuti Allai dino demi ma ne. Ampafe Herodesi mitai Yohanesi paria, dohona mani demi ne rai mamuna ewaitawang weduari na aitamu rorong fo. Tarao Yohanesi medu mani weansarai paria, wape piraise we ne kaiwofo kontai. ²¹Tonanai ki wape binengno Herodiasi sobu rahida kontai we miuni, amani na rabuang bo Herodesi dohonsua ne rahida saubaunung nai foi fo. Rahida bonani Herodesi dohong muniara we ne inontarai mano eru wang dadai na katai fosa, afai mamuna baba fosa tuti mano ewewafoniai we kaiwasa na nu Galilea fosa. ²²Na muniarafoi Herodiasi antuwingfoi da wa mikai dari na euremireafo. Ne mikaifo kia enemirongfoi paria, ampafe Herodesi medu wei deyo, “Fianai aino butang weai ria yau ne mani, yohoni kiai ki.” ²³Ampafe, Herodesi fefora deyo, “Fianai aino butang weai we wobua fo mani ambori yohong kaririai ki, pariao yohong nu iruti nini dowe we wau kontaio yohong kaririai ki.”

²⁴Ainanaya kamitungfoi da wa dutang inana deyo, “Aie, fianai aino mai we yutang weai fa ne?” Inang yoa wei deyo, “Fi butang weai fa mani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi nunggamieifoi.” ²⁵Tatofong kutu nanai kontai, kamitungfoi daraberahia medu we Herodesi deyo, “Yeyo na kutu ninai kontaio bohong Yohanesi mano webaptisi kaiwasafoi nunggamieifoi biaini na rewangguai timba bei we yau.” ²⁶Herodesi tarao kaiwofe nanai enerorongfoi fituayai paria. Manamo fefora kawuru na mano wenotisa fosa euremireafoa, ampafe wiro deiyari ahang kaha. ²⁷Ampafe demi ne afai mamuna fo manei we kia Yohanesi nunggamieifoi ma. Ainanaya afai mamuna foi da to munu aitamu foia, ferang kutu Yohanesi rahanangfoi nayai. ²⁸Mayeai biaini na rewangguai timba bei, kiari ma dohoni we kamitungfoi. Ainanaya kamitungfoi kiari aha dohoni we inana. ²⁹Yohanesi ne inontarai erariati fosa etarami fianai aino sodairai nanafo, era wa eha nehofoa esarayaia.

^f 6:17-19 Ete ne tahatui.

Yesusi dohong inontarai ewepiaura wering wering (5.000) etampi
(Matiusi 14:13-21; Lukasi 9:10-17; Yohanesi 6:1-13)

³⁰Mayeai Yesusi ne rasuli ewesuraya mandu fosa etaraberasa aha ma, tuti efanduhisa ria Yesusi aha. Etekaririaifa kariri fi fuba enari fo tuti etaunauwa fo. ³¹Kaiwasa bitoya paria ne da ma foi da ma, ne daraberahifo daraberahi, wedaya Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa ewawisi wape esobu rahida we etampi kaha wo. Ampafe Yesusi medu we ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo “Mera ma tara to katai wewui bei, ambori tameiri tata mani metenasua mene taraiwa kuteai.” ³²Ainanaya etautai to wafeai etafai to katai wewui beia.

³³Wape etafai nanai, kaiwasa bitoya foi ewatisa we etafaifo, tuti ewaitawang katai etafai wei foi. Ampafe kaiwasa bitoya na bendari nana fo emit ewerurang reifo, etamang na katai etafai wei foia. ³⁴Etafaia sobu nafarengfo Yesusi biari arei mani, deti kaiwasa bitoya foi we era kawuru ma enayai na nanai, detisa tonanafo arosa paria, weo ene tarai toyariao domba ene pari mantahung. Ampafe deunau fi bitoya wesa. ³⁵Deunauwa ramindenawa mani, ne inontaraifosa emadu wei eteyo, “Daie, katainei wewui tuti dirufi kefang ampa. ³⁶Ampafe mahikai mani bemi kaiwasanei etaraberasa aha, ambori ewawori fiang na bendari tuti munue watai ruramai na nina ne we etang.” ³⁷Manamo yoa wesa deyo, “Todoni kontaio meaino metohong fiang we etang.” Ainanaya emadu wei eteyo, “Ampafe amera wa amewori rotio harga doi dinario^g piaring weberu (200) ma we kaiwasa fuba nini etani e?” ³⁸Ampafe Yesusi dutansa aha deyo, “Meha roti beirua? Mera wa mewatioai.” Ainanaya, era wa ewatioaia, tuti emadu we Yesusi eteyo, “Roti tarai ring tuti diang mandu.”

³⁹Ainanaya Yesusi demi kaiwasafai we eminohi weraibuang na ninoi wowongfo. ⁴⁰Rabuang bei mani ewepiaring, manea aha mani ewepiarua sura, ampafe eminohifo weraibuang tonanai. ⁴¹Mayeai Yesusi kia roti ring fo tuti diang mandu fo, fioai ureng deti to rorafaisi tuti dutang tuti fiangfo we Allai. Ainanaya fioabau rotifo na warangfo, ambori dohonai we ne inontaraifosa we etatorai we kaiwasa bitoya foi. Niari we diangfo suru tonanai kontai. ⁴²Tuti kaiwasafai dampi ao memosi beyari. ⁴³Mayeai ne inontaraifosa efanduhi fiang seari foi aha mani, dangno bayai suraya boru sefang. ⁴⁴Wape kaiwasa fuba dampi foi mani, mangfosa terai ewepiaura wering wering (5.000).

Yesusi da na mereha ruru wowongfo
(Matiusi 14:22-33; Yohanesi 6:16-21)

⁴⁵Na kutu nanai kontai Yesusi demi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etau wafo etafai fafong to ruru eneung dowe foi ahawaru, amani

^g 6:37 Dinari bei mani mai kariri manei ne fiembatai yufi rahida bei.

to katai wonong fino Betsaida foi. Mae mantauni niayaifa, demi kaiwasa bitoya foi daraberahi aha. ⁴⁶Kaiwasa bitoya foi da wa kiaia, mayeai dautai to wiwoifo ayai wenadi nayai. ⁴⁷Dirua mani, ne inontaraifosa etafaia sobu ruru rabuangna. Wape mantauni niayai na reifo wo. ⁴⁸Deti arau mani etohong rireusa beyari we etapa kare wanang fiabai foi fefe. Dirufoi waroia rerai we aha rorong, tarahio araha ureng botoru, Yesusi bia da na mereha wowongfo wesara. Da wa kefang wesa nanai, niari toyari deyo da to fong werusa. ⁴⁹Na kutu ewatioai we da na mereha wowongfo nanai, ewaitarahio wori dine. ⁵⁰Ampafe ematai ebibe. Weo ea kiai ewatiaoi tuti esoisa paria.

Wape Yesusi sikahera medu wesa deyo, “Mematai fanai! Menemitawanai, we Yau ne.” ⁵¹Ainanaya dautai to wa ewo nai foi ayai, tuti na kutu nanai kontaio wanangfo mering. Ampefe, epapuhung paria we fitantuma nanai. ⁵²Epapuhung tonanai weo wiwo ewaitawang tururai we Yesusi ne mambiriu we dohong kaiwasa bitoya etang roti tarai ring tuti diang mandu. Etafu finana kaha weo enumikamiei mitubaru fefe.

Yesusi niari inontarai emaninang na Genesareti fosa ebeng
(*Matiusi 14:34-36*)

⁵³Ewoa sobu ruru eneung dowe foia mani, etarafui na nafareng Genesareti tuti etabuhi wafai na nafarengfoi. ⁵⁴Na kutu ebiari aweu nanafo, kaiwasa na nana fosa etaroang Yesusi. ⁵⁵Ainanaya emito maino munue na katai nana foi, etaiririai we kaiwasafai we Yesusi dontaifa fo. Ampafe kaiwasafai erufafiei inontarai emaninang fosa na andaung wowong ewatai naya fo, ehasa we Yesusia. ⁵⁶Na katai doni kontai aino Yesusi daoa fo, na bendari ete na munuefo ne, na katai nanai kontaio eha inontarai emaninang fosa ewatai na katai kaiwasa fianduhi nai foi.

Tuti etutang Yesusi we kadono yoa wesa we ewaramifo disangso te ne ansung awerengfo ki, tuti inontarai emaninangno enari tonana fosa ebengna ehaia.

Koang Farisifosa esobuai na werengfosa foi wedaya kaiwasa niari roaing Allai ne Hukumifo
(*Matiusi 15:1-9*)

7 ¹Na rahida bei inontarai eweFarisi manea tuti mantaunau Hukumi Musai soi fo manea ebiari na Yerusalemi meu, efanduhisa ria Yesusi. ²Ewati Yesusi ne inontarai erariati fosa etampi, wape eruai ewarami kariri ene koang Yahudi foi kaha.

³Weo Farisifosa tuti inontarai Yahudi wei fosa etohong kariri koang nani na mai paria. Ampafe eruai ewaramifoa kariri koang Yahudi foi kaha mani, wiwo eru fiangfo we etang kaha. ⁴Tuti masino etaraberasa weru kondirorafoi mani wiwo etampi funoma kaha, mae eruai ewarami

kariri ene koangfoi akawuru wo. Tuti fi siai bitoya kontai na koangno weriria na ene werengfesa ma foi erutawania mitu kontai. Toyari, koang kariri ruai fi ampi naya tuti fi nunumpi naya, tuti fisiai tonana fo.

⁵Ampafe donio Farisifosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa etutangbera Yesusi eteyo, “We fianie nemu inontarai eraria wau wasa wiroweruai ewarami kariri tane koang Yahudi nei kaha, mae etampi tuti ewarami werarika wa ninai? Tuti we fianie etohong kariri tane koang weriria na tane werengfosa ma foi kahai nina?” ⁶Yesusi yoa wesa deyo, “Inontarai menari fayafayarai di mea, kaiwo fianai aino nabi Yesayai soi kariri mea ne wetarai ampa, amani, Allai medu deyo,

‘Inontarai ninisa esomi we Yau na eboromirawa arora,
wape na enemirorongfoi niayai waroi weru Yaua.

⁷Ene esomi we Yau fo wirowefiea kaha,
aunau etaunau we kaiwasa etohong kariria fo mani,
inontarai nuneisa ene aunau fine terai,
wirowe nehu aunau fine kaha.’^h

⁸Tonanai kontai, Allai ne Kaiwo demi mea we metohong kariria fo, metohong kariria kaha, mae mene koang weriria na mene werengfosa aino merutawanaia mutu ne.”

⁹Ainanaya Yesusi medu aha deyo, “Mesawai paria we meteiyaya Allai ne Hukumifo, ambori merutawang mene koangfoi. ¹⁰Weo Musai soi Kaiwofeai dotu tonina:

‘Mesomi we mene dai tuti ai,’ⁱ

tuti,

‘Mandoni dino deikanggani ne dai ete ne ai mani sodai aiboi marareha fo.’^j

¹¹Wape mea mani metaunau fi siaio na mene koangfo, amani meteyo, ‘Manei medu we ne ne dai ete ne ai deyo, “Fianai aino nehu ne, amani fi we yerara dai tuti ai muru naya ne, yohonai kawuru wekorbani we Allai ampa”,’ ¹²inontarai tonana nei nana mani meteiaiwi we wirowe fiata ne wawafo suru ahang kaha finana. ¹³Ampafe na mene aunau metohonai tonanai we mene inontaraifesa nanai, deinawiai we meteiyaya Allai ne Hukumifo. Tuti fio ne tarai tonana ne, wea bitoya menari kontai.”

Fio kia sasari we inontarai

(*Matiusi 15:10-20*)

¹⁴Ainanaya Yesusi sahu kaiwasa bitoya foi aha ma medu wesa deyo, “Metarami nari kaiwone kiai tuti metafurai na mai. ¹⁵Fianai aino tatonai na taborominei to taenemifuisi afui fo, wirowe kia rarika we tata ambori

^h 7:7 Yesayai 29:13 ⁱ 7:10a Keluaran 20:12; Ulangan 5:16 ^j 7:10b Keluaran 21:17; Imamati 20:9

tamasi kahai na Allai arongreafo kaha, mae ne kawariai na rorongfui to boriei ne aino kia rarika ne tuti wedaya tamasi kahai na arongreafo ne.
¹⁶ Ampafe mewemetarami mani metaramioai.”

¹⁷ Mayeai Yesusi da weru kaiwasa bitoya foi to munu minohi nai foi, arahio suki aweu minohi tonanai mae, ne inontarai erariati fosa eberahi we fiyiwansoi anta deiriria fo aha. ¹⁸ Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Ampafe mea kontai metafu fiyiwansoi nini konta kaharai e? Mewaitawana kahai we fianai aino na boriei ne taukaharai to taenemifuisi mani wiwo kia karira we tata kaha ne ne? ¹⁹ Mewaitawanai we fianai aino tatang ne mani taukaharai to taenemiwairifuisi, mayeai takaheri sayarai aha. Tuti fiang nanai wiwo taukaharai to taenemirorong taenemititui nai foi kaha. (Na kaiwo medurai nanai deinawiai we fiang ani ne kiai mani wiwo tane wori wea ahang kaha, mae tahasau we tatani kiai.) ²⁰ Ampafe fianai aino kawariai na manei enerorong enetituitai nai foi to boriei ariei ne aino kia rarika wei ne. ²¹ Weo na enerorongfuisi, enetitui ne karirao, meninawa funomai, kiamananapi, miung inontarai, riraua mae niyai ria wiwing siai ete mang siai, ²² ureng fiabai we ra, enetitui we ne karira fo, pempamu, meninawa funomai na kaiwasa eumireafa, deimameatai, deiriri inontarai siai, bioi arong, tuti webonggoi. ²³ Fi fuba kerira nani, kiawariai na inontarai manei enerorongfuisi mani, andino dohonia werarika na Allai urengreafo ne.”

Wiwing Kanaani wiwo Yahudi kahaio yoasoai na mai
(Matiusi 15:21-28)

²⁴ Mayeai Yesusi da weru katai nani, da to katai kefang we bendari Tirusi. Suai to munu bei na nana afui, tuti miaya we inontarai ewaitawani we niyai na nanafo kaha. Manamo mawa we dediwa ne tarai foi weru kaiwasafui kaha. ²⁵ Ainanaya, wiwing manei ne arikangfoi nuaninu kerira dohoni, tarao Yesusi weda ma fo, ampafe da wa disangkapa awebuka na arongreafo. ²⁶ Wiwingfoi mani, wiwing Yunani dine na nu Siro-Fenisia foi. I dutang Yesusi paria we data nuaninu kerira foi weru ne arikangfoi. ²⁷ Ainanaya Yesusi medu wei deyo, “Manamo arikangnesa emamoi akawuru wo, weo ka ene fiangfoi ohonai we fiawerafosa we etang mani, beng kaha.” ²⁸ Manamo wiwingfoi yoa wei aha deyo, “Daie, tarai! Manamo fiawera ewatai na meja arowawahi nesa kontaio etang fiang nukahai tarirawai aweu fo.” ²⁹ Ainanaya Yesusi yoa wei aha deyo, “Barabera waua, weo kaiwo modura wa deinawi nemu roasoawa fuba paria. Nuaninu kerira foi da to boriei weru nemu arikangfoi ampa.” ³⁰ Wiwingfoi daraberahi to ne munufoia mani, deti ne arikangfoi we wiatai mamunggasai na fatafoi, tuti taraie nuaninu kerira foi da weruria.

Yesusi niari wetarang kiobu manei denteng

³¹ Mayeai Yesusi da weru bendari Tirusi, da paria werurang Sidoni we nu Galilea foi aha. Da na rangno wewu rahang nu Dekapolisi foi. ³² Na nanai

inontarai eha wetarang pararo manei we Yesusi ma, tarangfo wedayaria borongfo maraba kontai. Etutang Yesui we yuai warangfoa wasau wenani. ³³Ainanaya Yesusi kia wemeninangfoi utabera weru kaiwasa bitoya foia, mayeai suba warakeha boru rarang tarahamireifo suru, mayeai kendio warangfo tuti sa warakehafoi rarang borongfo afui, we waratawang taperengfoi. ³⁴Ainanaya Yesusi fioai ureng deti to rorafaisi, mayeai fioanseng mambiriu tuti medu we inontaraifo deyo, “Efata,” na ene kaiwo mani, “Tifaia!” ³⁵Ampafe wemeninangfoi tarangfo suru utafai tuti na kutu nanai kontaio taperengfoi finahang we medu na mai. ³⁶Ainanaya Yesusi sua kaiwasafoi we dohonao ewuwuai funomai we manei fe. Manamo Yesusi suasa tonanai pampang wape eafo ewuwuai pampang kontai we kaiwasa siai foi. ³⁷Kaiwasa fuba etaramioai nanisa epapuhung paria. Emadu eteyo, “Ke, fi kiai niari fo beng. Mano etarami pararo fosa etarami saha, mano eboromitamu fosa emadu na mai.”

Yesusi dohong fiang we inontarai ewepiaura wering webea (4.000) etampi
(*Matiusi 15:32-39*)

8 ¹Na rabuang bonani kaiwasa maranding paria era ma etaramididau Yesusi ne aunafo. Enayai na nanai awa ene pari fiangna, ampafe Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma medu wesa deyo, ²“Arohuo kaiwasa bitoya nei paria weo enayai na ninai rahida botoru mau finina, tuti ene pari fiang ampa. ³Yeyo yemisa etaraberasa to ene munufo, wape ewawisi. Dohona etawai na rang rabuang fe. Weo manea era na katai waroi fo ma fefe.” ⁴Ampafe Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa eroa wei eteyo, “Na katai manano tonina ne, ambori amesobu fiangfeifa na doni, we demoya kaiwasa fuba nini ne?” ⁵Manamo Yesusi dutansa aha deyo, “Meha roti beiru wa?” Eroa wei eteyo, “Itu kawuru.”

⁶Ampafe Yesusi demi kaiwasafoi minohi na kahofa nuwowongfo, mayeai kia roti itu fo ma, dohong mahikai we Allai. Ainanaya fioabau rotifo na warangfo, dohonai we ne inontarai dirisa fosa we etatorai we inontarai bitoya foi, ainanaya etohong kaririaia. ⁷Tuti ene diang kutung maneiru teai kontai, ampafe Yesusi mioanai kontai mayeai demisa etatorai aha. ⁸Ainanaya kaiwasafoi etampia emamosia, mayeai Yesusi ne inontaraifosa efanduhi seafoi aha. Ne sea efanduhi foi mani dang bayai itu sefang aha. ⁹Kaiwasa bitoya dampi nani ewepiaura wering webea (4.000). Mayeai Yesusi demisa etaraberasa to ene munu rorong fo aha. ¹⁰Mayeai i tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa etautai to wafeai, etafai to Dalmanutara.

Farisifosa etutang Yesusi we niari fiainawiai kariri I
(*Matiusi 16:1-4*)

¹¹Farisi maneiru teai era we Yesusi ma tuti esawari. Enari tonana weo eweanggariri ambori niari fiainawiai na rorafaisi bei wesa ambori ewaitawanai we i mani da na Allai ma.

¹²Yesusi enetituitai paria na enerorongfoi kariri ene roasoa kaha fo, ainanaya yoa wesa deyo, “Kaiwasa fuinini mesaipaya paria tuti mehurumitare mene Sengfoi, ne tarai toyari mang manei kurutare ne wiwingfoi tuti dohong we wiwing siai. We fiani metutang we inari fitantumafeai we fiainawiai we mea kariri yau nina? Tarai, imadu we mea mau yeyo, we kaiwasa fuinini mea mani, todoni kontai wiro inari fintantuma siai fea we mea kaha.” ¹³Ampafe Yesusi da weru Farisifosara, dautai to wa foi tuti etafai to ruru eneung dowaruai.

Fi kariri ragio Farisifosa tuti Herodesi
(*Matiusi 16:5-12*)

¹⁴Yesusi ne inontaraifosa earomiporo eha rotio demoyarai riasa na wafai. Eha roti tarai boyari kawuru. ¹⁵Mayeai Yesusi deretawansa deyo, “Mewaitawang weduarai tuti metanansiau we ragio na Farisifosa tuti ne Herodesi foi.”

¹⁶Ampafe ne inontaraifosa emadu wawerasa eteyo, “Dohonao medu tonanai weo tane pari rotine teai?” ¹⁷Yesusi deitawang fianai aino emadu wea fo, ampafe feasa aha deyo, “We fianie memadu we meha pari rotife nina? Wiro metafurai tuti mewaitawana kaharai e? Menemirongwa mitubaru paria ne?”

¹⁸Mewemeuremi wape todoni mewati kahai nina? Tuti mewemetarami wape todonie metaramioa kahai nina? Mearomiporohai ampa ne? ¹⁹Mearomiporo roti tarai ringno raminde ifoabaurai tuti yohonai we inontarai ewepiaura wering wering fosa (5.000) etang fea ampa ne? Tuti ne seafoi mefanduhi ma mani dang bayai beiru?” Eroa eteyo, “Bayai suraya boru.” ²⁰“Tuti we roti ituo ifoabaurai ambori yohonai we inontarai ewepiaura wering webea (4.000) fosa etangfo ampa ne? Tuti etampia kaifo mani, ne seafoi bayai beiru?” Eroa wei kontai aha eteyo, “Bayai itu sefang.” ²¹Ainanaya Yesusi medu wesa aha deyo, “Todonie paria ninai metafu kahai nina?”

Yesusi niari weureng fafa manei denteng na Betsaida

²²Mayeai etafaia sobu Betsaidara, na nanai manea ebing weureng fafa manei we Yesusi ma. Tuti etutani paria we yuai warangfoa wa sauwi ambori denteng. ²³Yesusi yu na warangfo, binti ura to bendari dereung borie fo. Mayeai kendio urengfosuru tuti waratawang suru. Ainanaya dutani aha deyo, “Botio fieaifa ete bireri e?” ²⁴Inontaraifoi fioai ureng detia, mayeai medu we Yesusi aha deyo, “Iwati inontarai manea era, wape iwatisa ene tarai toyari ai.” ²⁵Mayeai Yesusi waratawang urengfo aha, nanaya mani deti na maia tuti dentengna. ²⁶Ainanaya Yesusi medu wei deyo, “Barabera wau to nemu munufoi, dohonao ro to bendarifo afui fe.”

Petrusi meduairai kariri Yesusi mani, Mananu Mampariri dine
(*Matiusi 16:13-20; Lukasi 9:18-21*)

²⁷Mayeai Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa era to munue watai na bendari Kaisarea Filipi foia. Na rang rabuang dutang berasa deyo,

“Kaiwasanesa emadu eteyo mandoni di yau.” ²⁸ Ampafe eroa wei eteyo, “Manea eteyo wau mani Yohanesi mano webaptisi kaiwasa fi di wau. Manea aha emadu eteyo nabio Eliai di wau. Manea aha mani eteyo nabi na fafongfa manei di wau.” ²⁹ Ainanaya dutang berasa aha deyo, “Wape na mantaung mea mani meteyo mandoni di yau?” Petrusi yoa deyo, “Wau mani Mananu Mampariri fi di wau.” ³⁰ Ampafe Yesusi deretawansa we dohonao ewuwuai we kaiwasa siai fo kariri i weMananu Mampariri fo fe.

**Reantenang pari Yesusi medu kariri ambori
sodai dadirafo tuti mirehafo
(Matiusi 16:21-28; Lukasi 9:22-27)**

³¹ Mayeai Yesusi deunau ne inontarai ewesuraya mandu fosa deyo, “Todonti kontai Kaisung Inontarai nei ambori sodai dadira bitoya ki. Mano ewewafoniai we Yahudi fosa, imami baba fosa, tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, ambori eteiayari ki. Tuti emunia mireha, wape rahida botoru aha mani suwi aha ki.” ³² Yesusi meduraia kasau we ne inontarai ewesuraya mandu fosa tonanai, wape Petrusi yu bera Yesusi to fui tuti suari deyo “Modu tonana fanai!” ³³ Ampafe Yesusi kiaberahi deti we ne inontaraifosa, mayeai sua Petrusi na tapapa paria, deyo “Ro weruai, wiwo weSaminseni fanai. Weo nemu kaiwo moduraifa ne mani, kariri Saminseni ne kaiwofo. Weo fi enemutituaita wa, wiwo kariri Allai ne enetituaitafo kaha, wape kariri inontarai batang.”

³⁴ Mayeai Yesusi sahu kaiwasa bitoya foi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa, medu wesa deyo, “Mandoni dino deyo daria yau mani, deiaya mantauni fi dohong weai na nunei fo, tuti sodua ne aitabafoi, amani meinenang we sodai dadira kariri yau, tuti daria yau pampang. ³⁵ Weo mandoni dino de derara mantauni ne ansengfoi sewa weru daria yau mani ambori ne ansengfoi wioru ki, mae mandoni dino na nufi ninai enewawu yau tuti nehu Kaiwo Mahikai ne, awao wonohune wedaya tarahi mireha kontai ki, i ambori sobu numainufo ki. ³⁶ Ampafe manei yurai we sobu nunei sentenang, wape ambori nuaninufoi wioru tuti sobu numainufo kaha mani, we fianie yurai karerai nina? ³⁷ Tuti fianai aino dohonai we yiwang nuaninufoi nai aha fo? ³⁸ Kaiwasa fui nini mani, eroaso yau aha kaha tuti enari sasari bitoya, toyari mano etohong we wiwing siai ete mang siai aha fo. Manamo mandoni mimaya we yoa tuti yau tuti nehu Kaiwone, nana mani Kaisung Inontarai nei kontai mimaya we yoa tutiri ki. Niari tonanai na rabuang bo daraberahi na Dai Allai ne sambewaraio dadai fo to nunei aha ma. Na rahida bonani, wewai rabuang emararebana fosa eweririati ki.”

9 ¹ Yesusi medu aha deyo, “Tarai, imadu we mea mau yeyo, na mano metoari na nina ne mea, manea wiwo emarareha kahai paria ewati te Allai ne weMananufo da na mambiriu ma fo.”

Sempaishi deparanding Yesusi na uai wowongfo
(*Matiusi 17:1-13; Lukasi 9:28-36*)

² Werahida wonang aha mani Yesusi kia Petrusi, Yakobusi tuti Yohanesi, itora weru kaiwasa bitoya foi, itorautai to uai dedai bei ayai. Ainanaya na tantuma Yesusi ne taraifo iywani siai aha na itouremireafu.

³ Ansung satara fo kontai bua karofaria kaiwewa tantenang. Inontarai manei fiafia na soda kontaio wiro bua tonana kaha. ⁴ Mayeai na tantuma itowati Eliai tuti Musai uroa umadu ria Yesusi na nanai.

⁵ Ainanaya Petrusi medu funomai we Yesusi deyo, “Dai Rabio^k Mantaunaune waune, mahikai paria we tonayai na katai nini. Mahikai mani antonari warumai botoru, ambori bei we Dai wau, bei we Musai, tuti bei we Eliai.” ⁶ Petrusi medu tonanai we serawera kaiwo fiani aino medura fo, weo itomatai karera fefe. ⁷ Ainanaya kafe biua karofari bei sea ma sorsa, mayeai na kafe rorong fo rawafui bei medu deyo, “Nehu Kaisungno enehuwawuti fi dinini. Metaramididauwi.”

⁸ Rawafuifo medua kaifo, itowati wawerahi na kataifo tonanai amani, itowati manei ahang kaha, mae itowati te Yesusi meiri we doa ne. ⁹ Ainanaya, itobiari weru uaiifo aweufo, Yesusi deretawang sitoru deyo, dohonao itoraisaharai funongno fi anta itowatioa fo we inontarai siai manei fe. Kio Kaisung Inontarai nei suwi na marareha rorong foi akawuru wo. ¹⁰ Ampafe itorohong kariri fianai aino Yesusi derera fo. Wape mantaung sitoru itomadu kariri kaiwo Yesusi medurai kariri suwi na marareha rorong foi aha ma fo. ¹¹ Ainanaya iturutang bera Yesusi itoreyo, “We fianae mantaunau Kaiwo Musai soi fosa emadu eteyo, todoni kontaio Eliai dino da fafong ma akawuru wori nina?” ¹² Yesusi yoa deyo, “Tarai we Eliai da fafong ma akawuru wo, weo da we meinenang fiani kontai.^l Wape we fiani soi na Allai ne Kaiwofo kariri Kaisung Inontarai nei,

‘Ambori sodai dadira bitoya tuti kaiwasa enemirireuwi ki?’

¹³ Wape imadu mau yeyo, Eliai da kawuru ma ne, tuti kaiwasa emei kanggani kariri fianai aino enemituaita fo. Finanai kawariai karirio kaiwo dotu na Allai ne Kaiwofo wei fo.”

Yesusi niari arikang nuaninu kerira dohoni manei denteng
(*Matiusi 17:14-21; Lukasi 9:37-43*)

¹⁴ Ainanaya Yesusi tuti ne inontarai mantoru fo sitoru itosobu mano fau fosara nanai, itowati kaiwasa bitoya etowari inontarai indeata wei fosa. Mae mantaunau Hukumi Musai soi fo maneiru teai, esawasa we fieaifa. ¹⁵ Kaiwasa

^k 9:5 Kaiwo *Rabi* fo mani neta we Mantaunau. ^l 9:12 Botio Matiusi 11:13-14 tuti Matiusi 17:10-13.

bitoya foi ewatio Yesusi nanai, epapuhung paria ainanaya emitoe etamang wei. ¹⁶Yesusi dutang bera ne inontarai indeata wei fosa deyo, “Fiani dino mantaunau Hukumi Musai soi fosa era ma esawa mea wei ne?” ¹⁷Manei na kaiwasa bitoya foi yoa wei deyo, “Dai Mantaunaune waune, nehu arikangnei nuaninu kerira dohoni awa borotamu, ampafe ikari we wau ma. ¹⁸Nuaninufoi deyo dohoni mani, kifasayari aweu riroyari na kahofa nuwowongfo, kawawuaifo tipu na borongfo, mae samu dorengnao mutu tuti ne taraifoi tiapara apai aha kaha. Yutang nemu inontaraifosa we etata nuaninu kerira foi. Enari wei, wape ebiriu kaha.” ¹⁹Ainanaya Yesusi medu ne inontaraifosa deyo, “Meai arana ne? Kaiwasa fui nini mea, tarai we inontarai meroasoa di mea kaha. Inai rahang mea tuti itawang yau we mea pari kidoni wori meroasoai ki?” Mayeai medu wesa aha deyo, “Meha arikangwai ma.” ²⁰Ainanaya eha arikangfoi we Yesusia.

Wape nuaninufoi detia Yesusi nanai, fiokanggimi arikangfoi ne taraifoi beyari, wedaya sawai aweu riroyari na kahofa nuwowongfo, tuti kawawuaifo tipu na borongfo. ²¹Ainanaya Yesusi dutang bera arikangfoi tamanai deyo, “Nemu arikangnei sodai maninang nini waroi ampa ne?”

Wawafoi yoa deyo, “Maninang nini sodairi na siario ketuifa. ²²We beiru teai mauwa nuaninune yurai we deyo miuni, ampafe kifa sayari to adia rorong fo ete to mereha rorong fo.” Ampafe dutang Yesusi aha deyo, “Daie masino biriu we fata auru mani, kadeo aromuo auru tuti fata auru.” ²³Yesusi medu wei aha deyo, “We fianie boyo masino ibiriu nina? Taramu ma, inontarai eroasoa nesa mani ebiriu we enari fifiani kontai.” ²⁴Na siari nanai kontaio mano ne arikangfi meninangfoi, sai deyo, “Sengne waune iroasoai, wape iroasoane fuba kaha, ampafe fata yau ambori iroasoia mutu.”

²⁵Yesusi deti kaiwasafai we era riruhiai ma fo nanai, data nuaninu kerira foia, amani suari na tapapa deyo, “Nuaninu wedaya kaiwasa etarami pararo tuti eboromitamu ne waune, yemi wau we ro to boriei weru arikangnei tuti dohonao enemukahirai we wuai aha fui fe.”

²⁶Nuaninufoi bibe rireuwi tuti fiokanggimi arikangfoi ne taraifoi aha, mayeai da to boriei weru arikangfoia. Ainanaya arikangfoi miranding beyaria, ne tarai toyari mireha fenanai, ampafe kaiwasa bitoya fianduhi foi eteyo, “Arikangfi mireha ampa.” ²⁷Wape Yesusi yuna warangfo tuti biauni doa. Ampafe arikangfoi doaria.

²⁸Ainanaya Yesusi da to ne munu minohi nai foi afui, ne inontarai ewesuraya mandu fosa, titousa era wa etutani eteyo, “Todonie amebiriu we ametata nuaninu kerira foi kahai nina?” ²⁹Yesusi yoa wesa deyo, “Nuaninu ne tarai tonana nei, nari fifiani kontaio wirotari naya kaha, mae utang we Sempaisi tera reto.”

Yesusi medu kariri ambori mireha toa fo aha
(*Matiusi 17:22-23; Lukasi 9:43-45*)

³⁰Ainanaya, era weru katai nanai tuti era paria era na nu Galilea foi. Yesusi miaya we kaiwasa bitoya foi ewaitawang kariri era toa fo fanai.

³¹Weo deunau ne inontarai ewesuraya mandu fosa fefe. Medu wesa deyo, “Kaisung Inontarai nei ambori manei dewayani to inontarai ewarami rorong fo we emuni ki, wape rahida bo botoru foi mani suwi aha ki.”

³²Ne inontaraifosa etafu fianai aino medura fo kaha. Tonanai ki, wape ematai we etutang berahai aha.

Mandoni dino fiabai sewa fo
(*Matiusi 18:1-5; Lukasi 9:46-48*)

³³Mayeai era wa sobu Kapernaumia. Esuai to munufoi afui, mayeai Yesusi dutang berasa deyo, “Fianang dino anta na rang rabuang mani mesawa mea wei nanai?” ³⁴Wiro manei deiobu kaiwofeai we Yesusi ahang kaha, weo anta na rang rabuangfo mani, esawasa we mandoni dino fiebai sewa fo fefe. ³⁵Yesusi suki aweu minohi, mayeai sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa, medu wesa deyo, “Mano deyo andino ne fonia fo mani, todoni kontaio ne fui ki tuti wemangfata we mandoni kontai.” ³⁶Mayeai Yesusi kia arikang katui manei ma, tuti dohong arikangfoi doari na eomireafa. Ainanaya fiaung arikangfoi mae medu wesa deyo, ³⁷“Mandoni dino demang we arikang tonina nesa na mai na wonohune mani, wenani demang we yau kontai. Tuti mandoni dino demang we yau mani, wiro demang we yau tera kaha, mae we mano demi yau foi kontai.”

Mandoni dino dapa tata kaha mani sau we tata
(*Lukasi 9:49-50*)

³⁸Ainanaya Yohanesi medu we Yesusi deyo, “Dai Mantaunaune waune, amewati inontarai manei data nuaninu kerira na wonomune. Ampafe amesuari, weo i mani inontarai na tata manei dine kaha fefe.” ³⁹Manamo Yesusi deyo, “Wiro meteiweduari fanai, weo wiro manei niari fitantumafeai na wonohune, na kutu nanai kontai deibera yau kaha. ⁴⁰Weo mandoni dino dapa tata kaha mani, wenani sau we tata. ⁴¹Weo tarai, imadurai we mea mau yeyo, mandoni dino dohong mereha we metunung fo, weo inontarai meraria Mananu Mamparirinei di mea fefe, ne fiembaitafo wiro nai weruri kahai ki.”

Yesusi ne kaiwoariri kariri enari sasariofo
(*Matiusi 18:6-9; Lukasi 17:1-2*)

⁴²“Mandoni kontai, andino wedaya inontarai toyari arikang fininisa, amani mano eroaso yau nesa manei, niari sasari, nana mani ne mahikai sewa we wenani mani, kase kamiei fuba bei na rahanangfo tuti kabioi deisui na rawanang rausi. ⁴³Tuti masino waramuwai wedaya sasari we wau mani, ferang kutuia. Weo nanai aino beng sewa borara nemu taraiwai ne doni aino wedaya sasari wai, wape ambori nemu taraiwai

sentenang saukaha tono Sorohao Adia rorong foi, amani Adia danggararu we fitawafa foi fo. ⁴⁴Weo na Soroha rorong foi mani, adiafoi fefe na wea kaha tuti awatafoi mireha na wea kaha. ⁴⁵Tuti masino nari sasari na awemuwa mani, ferangkutuai tuti kobioi weruai. Weo ne mahikai mani, awemu bei keburu mae wobu numainu. Mae dohonao awemu unai ruhiai wape wobu numainufo kaha, wape wobu Soroha rorong foi fe.

⁴⁶Na wanai adiafoi fefe na wea kaha tuti awatafoi mireha na wea kaha.

⁴⁷Masino nari sasari na uremu bei mani, ketafatini kobioi weruai. Weo ne mahikai mani, uremu bei kibe mae wobu Allai ne Mananu rorong fo. Mae dohonao uremuwa suru ubeng ruhiai wape wuai to Soroha rorong foi fe.

⁴⁸Na wanai adiafoi fefe na wea kaha, tuti awata mireha na wea kaha.

⁴⁹Weo Allai dohongno adiafoi weo mansiari mansiari, toyari ai indawang fiang nayai.

⁵⁰Ainei mani denteng, wape meuwai ahang kaha mani, todoni wori ohoni meuwai aha ki? Ampafe todoni kontaio mene tarai tonana, amani memeuwai, tuti meminohi ruhiai na mai.”

Yesusi deunau kariri Kaiwo Musai soi kariri etira wiwingfo

(Matiusi 19:1-9)

10 ¹Mayeai era weru katai nanai to waya Yardeni eneung doweai foi, amani nu Yudea foi. Na nanai kaiwasa bitoya kontai era aha eminohi wari Yesusi. Ampafe kariri fianai aino kaiwasa bitoya mani niari fo amani deunausa. ²Tuti Farisi maneiru teai era kefani we eweanggariri, amani etutani ambori deiai Hukumi Musai soi fo. Ampafe etutani eteyo, “Kariri tane hukumi agama nei mani, mangfoi dira binengfoi rai e?”

³Yesusi yoa wesa deyo, “Kaiwo fianai aino Musai deretawanai we mea fo?” ⁴Eroa wei eteyo, “Musai yoa we mandoni dino dira ne wiwingfoi mani, soi surati bei kariri dirarifo tuti dohoni we wiwingfoi ambori demi da weruia.” ⁵Ainanaya Yesusi yoa wesa deyo, “Musai soi hukumi nini tonanai, weo deitawanai we menumikamiei mitubaru, metaramididau kaiwo aunau kaha fefe. ⁶Wape na reantenangfo, amani reantenang Allai niari nunei mani, kaiwofo dotu tofino:

‘Allai niari inontarainesa mang tuti wiwing.’^m

⁷‘Nanai wedaya mangfoi ambori sawing inang tamang suru tuti weboyari ria ne wiwingfoi,

⁸ ambori ne tarai toyari une tarai boyari.’ⁿ

Ampafe wiwo uweboru ahang kahai mae uweboyari. ⁹Ampafe fianai aino Allai fianduhiai weboyaria fo, wiwo inontarai manei kia tateraifa fanai.”

¹⁰Mayeai Yesusi ne inontarai dirisa fosa esuai to munu eminohi nai foi afui, etutang berahi kariri fi anta medura fo. ¹¹Ainanaya Yesusi medu

^m 10:6 Kejadian 1:27 ⁿ 10:7-8 Kejadian 2:24

wesa deyo, “Mandoni dino dira binengfoi tuti dau wiwing manei siai aha mani, wenani niari sasari we ne wiwing mano fafong foi, amani sasario dena ria wiwing siai fo. ¹²Tonanai kontai we wiwing dira ne mangfoi, mae dau mang siai ahang foi, i kontai niari sasario dena ria mang siai fo.”

Yesusi mioang arikang

(Matiusi 19:13-15; Lukasi 18:15-17)

¹³Na nanai inontarai manea eha ene arikangfosa we Yesusi ma, we yuai warangfoa wasausa tuti mioansa. Manamo Yesusi ne inontaraifosa esuasa. ¹⁴Yesusi deti ne inontaraifosa enari tonanafo, kesousa, tuti medu wesa deyo, “Metawing arikangwasa era we yau ma, dohonao meteiweduasa fe, weo inontarai toyari arikangfesa nini saino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ne. ¹⁵Tarai, imadu we mea mau yeyo, inontaraio wiwo yoasoai tuti niari enerorongfoia tewawa kariri arikang kaha mani, wiwo suai to Seng Allai ne Mananu rorong fo kaha ki.” ¹⁶Yesusi medu tonanaia kaifo fiaung arikangfosa, mayeai yuai warangfoa wasausa tuti mioansa.

Yesusi deunau kariri inontarai ne ra bitoya tuti

Allai ne Mananu rorong fo

(Matiusi 19:16-30; Lukasi 18:18-30)

¹⁷Rabuang bo Yesusi tuti inontarai fosa ete era fo, inontarai manei mito we Yesusi ma. Inontarai nani suki aweu disangkapa awebuka na arongreafo tuti medu deyo, “Mantaunau bontengne waune, fianai aino inari we ambori isobu numainufo ne?” ¹⁸Yesusi yoa deyo, “We fianai e wahu yau we yenteng ninai? Wiwo manei denteng kahai, mae Allai meiri kawuru. ¹⁹Allai ne Hukumi dohonai we tatohong kariria fo boitawanai ampa, amani:

‘Wiwo mung inontarai fanai,
bena ria wiwing siai fanai,
wiwo komananapi fanai,
binggai inontarai na kaiwo wetarai kaha fo fanai,
wiwo totofa manei we ka ne fianggengfo fanai,
womi we nemu dai tuti nemu ai.’”

²⁰Inontaraifoi yoa wei deyo, “Dai Mantaunaune waune, kaiwoariri fuba nani yohong kariri kawuru na iwebariboalfa ampa.”

²¹Ainanaya Yesusi enewawu inontaraifoi seiteri tuti medu wei deyo, “Sea fi beyari bohong kariria kaharai, amani ro wa bowayang nemu ra munohi tutira wara kai, tuti doiwa bohonai we inontarai ene pari fi fosa, nanaia mani wobu ra na Waidania finanai. Tuti nari tonanaia mani ro ma

ro ria yau.” ²² Inontaraifo tarao kaiwofo nanai, arokuayai paria, weo ne ra bitoya karera fefe, ampafe da weru kataifo na enerorong fituayai.

²³ Yesusi seite ne inontarai erariati fosa, medu wesa deyo, “Mawa kahai we inontarai ene ra bitoya nesa esuai to Seng Allai ne Mananu rorong fo ki.” ²⁴ Ne inontaraifosa epapuhung paria we kaiwo medurai tonana fo. Wape medu wesa aha deyo, “Arikangne meaine, tarai we mawa kahai we uai to Allai ne Mananu rorong fo. ²⁵ Weo mawa sewa we unta manei suai kaha aniai kamirei bei weru inontarai ne ra bitoya manei suai to Allai ne Mananu rorong fe fo.”

²⁶ Kaiwo medura fo wedaya ea epapuhung paria, ampafe etutang berahi eteyo, “Tonana mani, mandoni dino mesi we sobu faririfo ne?”

²⁷ Yesusi seitesa tuti medu wesa deyo, “We inontarainesa mani finanai wiwo ene mambiruifea we enari kaha, wape we Seng Allai mani fifiani kontaio mawa arora.” ²⁸ Ainanaya Petrusi medu wei deyo, “Daie, boti fifiani kontaio ametawinaifa tuti ameraria wau!”

²⁹ Yesusi medu wesa aha deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai mandoni da weru ne munufo ete ne doroi mang foi ete doroi wiwing foi, ete ne wawafo suru, ete ne arikangfosa ete ne romifo, ambori daria yau tuti wiuwu nehu Kaiwo Maihikai ne, ³⁰ nana mani wenani ambori sobu fi bitoya na rabuang bonini ki, amani ne munu, ne terafosa, inanai, ne arikang tuti ne romifo. Tuti dadirafo sodairai kontai, mae rahida da ma wanai, ambori minohi we numainu. ³¹ Wape kaiwasa bitoyao na nunei ninai ewefonia fosa ambori enai to kurumifui ki, mae mano na nunei ninai enai to kurumifui fosa ambori ewefoniai ki.”

Webetoru Yesusi medu kariri ne mararehafo

(Matiusi 20:17-19; Lukasi 18:31-34)

³² Etautai era pari to bendari Yeruselemi ayai. Yesusi sahara fituayai fafong werusa, ambori ne inontaraifosa era tuari aha ki. Ne inontaraifosa earomikuayai wei paria, tuti kaiwasa bitoya wei foi kontai mitai paria. Mayeai Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma, deikaririai wesa kariri fianai aino ambori sodaira fo. ³³ Medu deyo, “Metarami ma. Nina mani, tara to Yeruselemi ayai finina. Na wanai Kaisung Inontarai nei ambori manei dewayani we imami baba fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa ki. Tuti ambori etohong aiboi marareha fo wei, mayeai etohoni pari to inontaraio etaroangno Allai kaha fosa ewarami rorong fo. ³⁴ Inontarai nanisa ambori eteberahi, ehandioi, erarubati na wai, tuti emuni mireha. Wape rahida bo botoru foi ambori suwi aha ki.”

P 10:31 Ne arti mani toninai: Inontarai reantenang etarami Sengnei ne Kaiwo fosa, amani inontarai Yahudi, wape wiwo eroaso kaha, esuai Allai ne Mananu rorong foi kaha ki. Wape inontarai etaramioai wefuiiai, amani inontarai Yahudi kaha fosa, wape eroasoai, ansaino esuai to Allai ne Mananu rorong fo ki.

Fio Yakobusi tuti Yohanesi urutang weai
(*Matiusi 20:20-28*)

³⁵ Ainanaya Yakobusi tuti Yohanesi, amani Zebedeusi ne arikangfo suru, ura wa umadu we Yesusi ureyo, “Dai Mantaunaune waune, aureyo nari fieai we auru.” ³⁶ Dutang suru aha deyo, “Fianai aino mureyo inari we muru ne?” ³⁷ Uroa wei aha ureyo, “Aureyo moduraia futuai we auru, we rahida ru wang Mananu fo na nemu sambewaraio dadai fo mani, bohong kataio mai fo we auru, amani manei minohi na waramu domoya wai tuti manei na waramu dowe wai.” ³⁸ Wape Yesusi yoa we suru deyo, “Muwaitawang fianai aino murutang weai nina kaha. Mubiriu we murunung nano fi dadirao yunung nai nei tuti muwebaptisi kontai na dadirao isobu baptisi nai ne rai e? Mubiriu we musodai dadira ambori isodairi foi konta rai e?” ³⁹ Uroa wei ureyo, “Aubiriu wea rai.” Ampafe Yesusi medu we suru deyo, “Nehu dadira nani murunung nai kontai, tuti muru kontai muwebaptisi na dadirao iwebaptisi nai nei. Nehu dadira nanai musodairi rai. ⁴⁰ Wape kariri mandoni dino ambori minohi na enehung domoya nei tuti na enehung dowe nei mani, yau wiro ikutu kaiwo kariri nana kaha. Katai nani Allai meinenami we inontarai kawuru ampa, amani mano diri suru kawuru we uminohi na nanaia fo.”

⁴¹ Yesusi ne inontarai ewesura mano wei fosa etarami finanai ampefe ehasou Yakobusi tuti Yohanesi suru paria. ⁴² Ampafe Yesusi sahu kipasa ma, medu wesa deyo, “Mewaitawanaifa weo na kaiwasa etaroang Allai kaha fosa, amani Yahudi kaha fosa, mano ewenunggamiei we ene parentanei, enari kanggani ene kaiwasafai. Tuti mano ewewafoniai fosa etanggewa ene kaiwasafai na tapapa. ⁴³ Wape wiro mene tarai tonana kaha, mae mandoni dino deyo fiebai sewa na mea fo mani, todoni kontaio wemangfata we mea. ⁴⁴ Tuti mano deyo wefoniai na mea fo mani, todoni kontaio wewoming we mea akawuru wo. ⁴⁵ Weo Kaisung Inontarai nei kontaio wiro da ma we mefatari kaha, mae we fiata mea tuti we dohong ne taraifo we feriri kaiwasa bitoya foi.”

Yesusi niari Bartemeusi mano urengfafa foi deti
(*Matiusi 20:29-34; Lukasi 18:35-43*)

⁴⁶ Era wao sobu bendari Yeriho foi. Ainanaya Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa tuti kaiwasa bitoya kontai, era weru bendari Yeriho foia nanai, esobu inontarai urengfafa manei minohi na rang dereung fo mae dedo we fi. Inontaraifo wonong fino Bartemeusi, amani Timeusi antung dine. ⁴⁷ Na kutu taraoai we mano da ma nani mani Yesusi inontarai Nazaretifi dine nana ne, sahu deyo, “Yesusio, Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!” ⁴⁸ Kaiwasa bitoya fosa esuari we nemboru, manamo tentumasa kaha, mae sahu mambiriu aha deyo, “Dauti ne Kaisungwa waune, aromuo yau!”

⁴⁹Ampafe Yesusi doa ukai, medu deyo, “Mesahui ma.” Ainanaya esahu inontarai urengfafa foi, emadu wei eteyo, “Tawang enemurorongwai, boabari wau, weo Yesusi sahu wau.” ⁵⁰Weurengfafafoi tarao kaiwofe nanai, warapa ne ansung boriei foa watai, mae soiri tuti mito we Yesusia. ⁵¹Da wa kefangna, Yesusi dutang berahi deyo, “Fianai aino boyo inari we wau ne?” Weurengfafafoi yoa wei deyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune, yeyo iwati.” ⁵²Yesusi medu wei aha deyo, “Barabera wau to nemu munufoi. Nemu roaso yau wa wedaya bonteng ampa.” Na tatofang kutu nanai kontaio urengfo tabau deti. Ainanaya da ria Yesusi na ne rang rorong foa.

Yesusi suai to bendari Yerusalemi

(Matiusi 21:1-9; Lukasi 19:28-38; Yohanesi 12:12-15)

11 ¹Era wa kefang we Yerusalemi mani, esobu munue Betfage tuti Betania na wiwoi Saituni eneungfo. Na nanai Yesusi demi ne inontarai dirisa fosa uwemandu ura fafong. ²Medu we suru deyo, “Mura to munue watai na taaromife wanai, mura waroi afui kahai mae muwati manei tebui ne keledai antung manei doari na nanai. Keledai nani manei wiro dau nai kaharai. Murehuwi mukari ma. ³Tuti masino manei dutang bera muru deyo, ‘Murehu keledaiwai we fiani,’ nana mani muroa wei mureyo, ‘Sengnei andino demi auru we aukari ne, wape ambori dohoni tibera ahera aha ma ki.’”

⁴Inontarai mandu fo suru ura kariri fianai aino Yesusi demi suru ura wea foa. Na wanai uwati keledai antung manei, wenengfoi tebuhiri doari na ne munu refongfo, na rang dereungfo. Tuti urehu keledaifoia. ⁵Inontarai etoari na nana fosa etutang bera suru eteyo, “Tofino! Murehu keledai antungwai we fiani?” ⁶Uroa wesa kariri fianai aino Yesusi medurai we surua fo. Ampafe inontaraifosa eroa we ukaria. ⁷Ukari ura wa sobu Yesusifo, etohongno ene ansung boriai feai awiai ebuaisai na keledai kuruinafoi. Ainanaya Yesusi dautai ayai minohi sauwi. ⁸Kaiwasa bitoya paria eha ene ansungfoa ehafarai na rangfoi, manea kontai ebuai ai tutuba eha na romifo wa sau rangfoi, ambori emaranding rangno Yesusi da nai foi. ⁹Kaiwasa era foni Yesusi fosa tuti mano era na kurufui fosa, esahu kia eteyo, “Hosana! Moanafeai we Mano da na Sempaisi wonong ne!”

¹⁰Moanafeai we tane werengno Dauti ne Mananu rorongno ambori da ma ne ki!

Hosana! Fiaifeai we Allai na katai dedai!”

¹¹Yesusi suai to bendari Yerusalemi afui nanai, suai to Sempaisi ne Munufoi afui. Deti kariri kataifo tonanai, wape dirufoi kikeu, ampafe i tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa etaraberasa to Betania aha.

Yesusi deikanggani ai urungfoi

(Matiusi 21:18-19)

¹²Kameaia, na rabuangno era weru Betaniafoi mani, Yesusi wewisi.

¹³Na waroi detiao ai urung rowei, sifu biriayai tuti reraungfoi kehe paria.

Ampafe da wa detioi we webong ete bireri e? Wape da wa sobu neungfo mani, deti sobu bong kutu bei kahaia, mae reraungfoi terai. Weo rabuang bonani mani wirotu neung we niaya kaharai. ¹⁴Ainanaya Yesusi deikanggani aifoideyo, “Na rahida bonini to fongna mani, wirotu webong aha we manei dang nemu bongnei kaha.” Yesusi ne inontarai dirisa fosa etarami te kaiwo medurai nanai.

Yesusi suai to Sempaishi ne Munufoi

(Matiusi 21:12-13; Lukasi 19:45-48; Yohanesi 2:13-16)

¹⁵Mayea mani era wa sobu Yerusalemia. Na nanai Yesusi suai to Sempaishi ne Munufoi rofongfo, tuti data kaiwasa mano etawayangfi tuti mano ewaworifi na nana fosa. Bebari ene mejao eriwang doi naya fo tuti kaderao mano etawayang muntung we korbani fosa eminohi naya fo. ¹⁶Tuti wirotu yoa we manei kia fiawayanai da rurang munu dereungfo kaha. ¹⁷Mayeai deunasa deyo, “Na Allai ne Kaiwofo medu fieai, amani dotu tonina:

‘Nehu Mununei ahui we munuo inontarai nunei kiai ewenadi nai dine,’^q

wape menariri wemunu mananapia.”

¹⁸Imami baba fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi fosa, etarami kaiwo Yesusi medura fo, ampafe esera we rang we emuni. Wape emataiti we kaiwasa bitoya epapuhung weo ne kaiwo aunau fo. ¹⁹Dirufoi de kikeu mani, Yesusi tuti ne inontarai suraya mandu fosa era weru bendarifoia.

Fiainawiai na ai urungfoi

(Matiusi 21:20-22)

²⁰Kameaia mani Yesusi tuti ne inontaraifosa era wa era rurang ai urungfoi, wape ewatioi we memasa beyari na rain dengfo paria sobu newafoi. ²¹Ampafe Petrusi aroo fianai aino Yesusi medu we aifoide na ramindenafa tuti medu we Yesusi deyo, “Dai Mantaunaune waune, botia, ai urung ramindenafa boikanggani fi memasa ampa.” ²²Yesusi yoa wesa deyo, “Meroaso Allai. ²³Tarai, imadurai we mea mau yeyo, mandoni dino medu we uai nini deyo, “Tuwera weru katai nini tuti taukaha rawanang rausi!” mae enerorong soriru kaha mae yoasoai na mutu, nana mani finanai kaririai wei. ²⁴Ampafe imadurai we mea mau yeyo, metutang we fieai ria Allai mani, meroasoai we finanai mesobuai ampa, nana mani ambori mesobuai ki. ²⁵Tuti mewenadi metutang we Sempaishi, wape menemirorong pirahai we manei mani, meteiai wenani akawuru wo, nana mani ambori mene Dai na rorafaisi kontai feriri mene sasariwai. ²⁶Wape wirotu meteiai inontarai siai ene sarawa kaha mani, mene Dai na rorafaisi kontaio wirotu deiai mene sasariwai kaha.”

^q 11:17 Yesayai 56:7; Yeremiai 7:11

**Mano ewefoniai we Yahudi fosa etutang bera Yesusi kariri ne
mambiriu we niarifi fo**

(Matiusi 21:23-27; Lukasi 20:1-8)

²⁷Mayeaia mani era wa sobu Yerusalemia. Na siario Yesusi da na Allai ne Munufoi rorongfo, na nanai imami baba fosa, mantaunau Hukumi Musai soi fosa, tuti mano ewefoniai we Yahudi fosa era we Yesusi ma. ²⁸Etutang berahi eteyo, “Na mandoni wonongne tuti ne mambiriune nari fi bitoya tonina fenina? Tuti mandoni dino yuai wau we nari fininaifa ne?” ²⁹Yesusi medu wesa deyo, “Yau kontai yutang bera mea we fieai, tuti finanai meteisaharai we yau mani, ambori yeisaharai kontai we mea kariri na mandoni dino yuai yau we inari fininaifa ne ki. ³⁰Meteisaharai we yau, weo Yohanesi mano webaptisi kaiwasa foi mani, mandoni dino yuaisi we webaptisi kaiwasa tonana ne? Allai ete inontarai nunei manei e?”

³¹Imami baba fosa tuti mano ewefoniai we Yahudi fosa emadu kaririai wawerasa eteyo, “Masino tateyo, ‘Allai dino yuaisi we niari finana ne,’ nana mani ambori dei we tata aha ma deyo, ‘Tonana mani, we fianie wiro meroaso Yohanesi kahai nina?’ ³²Wape dadira kontai we tateyo inontarai nunei manei dino yuaisi ne,” weo ematai kaiwasa bitoya foi, we eroasoai we Yohanesi mani nabi tarai dine. ³³Ampefe eroa we Yesusi eteyo, “Ameserawawerahai.” Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Tonana mani yau kontai wiro yeikaririai we mea kaha weo mantei dino yuai yau we inari fi bitoya nini faini.”

Yesusi medu fiyiwansoai kariri weenari romi angguri

(Matiusi 21:33-46; Lukasi 20:9-19)

12 ¹Mayeai deiriri fiyiwansoai bei wesa aha, amani deyo, “Inontarai manei sanang ne romi angguri bei, sanamia kiaia, ainanaya yu wore wariria. Kontai sirai kamirei we katai ehua anggurifoi nai tuti biaungno katai ne tarai toyari yawa dedai bei we ewaitawang wedua romi angguri foi nai. Ainanaya dohoni we inontarai manea we ewaitawang weduari, ambori romifoi wetarai mani etohong eai we mano ne romifoi tuti etato ei maisa. Ainanaya mano ne romifoi dontai to nu siaia. ²Niayaia tete rabuang bo romifoi wetarai fo, demi ne mangfata manei dontai we kia ne atorafo ria mano ewaitawang ne romifoi fosa. ³Manamo mano eru romifoi sa etafu mangfatafoi, eboia denteng kaha tuti etatari daraberahi na warang arora aha. ⁴Mayeai mano ne romifoi demi ne mangfata manei siai aha, manamo mangfata nani kontai eboisabu nunggamiei tuti eteikanggani ne woria denteng kaha, mayeai etatari daraberahi na warang arora aha. ⁵Ainanaya mano ne romifoi demi nari mangfata mano mantoru foi aha, manamo mangfata nani

kontaio etouri kahai mae emunia mirehara. Enari pampang tonanai we mangfata fuba, mano ne romifi demisa era wa nanisa. Manea eboisa, wape manea kontai emunsara emarareha. ⁶Demi ne mangfatafosara ehaia, titou ne kaisung mansiari enewawuti foi terai, ampafe demi mae da aha weo enetituitai deyo, ‘Nehu kaisungnei mani, esomi wei rai.’ ⁷Manamo we eru romifoi sa ewati ne kaisungfoi we da ma fo nanai, emadu wawerasa eteyo, ‘Ne kaisung ambori sobu tamang fi minohi tutira fe andinini, ampafe tamunia mireha weruaia, ambori fianai aino tamang minohi tutira fo taha we tata.’ ⁸Etafuria tuti emunia mayeai ehabiio ariei wiatai na romi dereungfo.”

⁹Ainanaya Yesusi bera imami baba fosa tuti inontarai ewefoniai we Yahudi fosa aha deyo, “Tofino mano ne romifoi, fifiani aino ambori dohonai we mano eru romifoi sa fo? Todoni kontaio ambori daraberahi ma tuti miung mano yoasosa we eru ne romifoi sa ki, tuti dohong romifoi we inontarai siai manea aha we ewaitawani ki.” ¹⁰Ainanaya Yesusi medu aha deyo, “Metato Sengnei ne Kaiwo arawang bo dotu tonina nei kaha rai e? Amani:

‘Kamieio mano enari munu nesa ehabiio fi,
andi wekamiei reantenang we etang kamieioi doa sauwi ampa.

¹¹Sengnei andino niari finina,
tuti fi mehikai paria na tauremine.”’

¹²Ampafe mano ewefoniai we Yahudi fosa, etarami fiyiwansoi nani fo, erurai we etafu Yesusi weo ewaitawanai we Yesusi ne kaiwo medura fo reng wesa kariri todoni eteiayari we Mananu Mampariri foi fo. Manamo ebiriu kaha, weo ematai kaiwasa bitoya foi fefe. Ampafe wiroti etoari ahang kaha, mae efononansa weru Yesusia.

Yesusi medu kariri bai pajaki we Mananu Kaisari
(*Matiusi 22:15-22; Lukasi 20:20-26*)

¹³Esera we rang we etafu Yesusi, ampafe rahida bei etemi Farisi maneiru teai tuti Herodesi ne inontarai erariati fosa maneiru teai, era wa we eweanggari Yesusi na fi etutang wea fo. ¹⁴Ampafe era wa etutang berahi eteyo, “Dai Mantaunaune waune, amewaitawanai we wau mani inontarai enemurorong mesi di wau. Amewaitawanai kontai we bounau na mai kariri fianai aino Seng Allai medurai we inontarainesa fo, wiroti tau funomai we kaiwo inontarai emadura fo kaha weo wiroti womi we mano ewewonomi fosa kaha fefe. Ampafe kariri tane hukumifoi, mesi we tabai pajaki weo Mananu Kaisari ete bireri e? Tatohonai ete bireri e?”

¹⁵Manamo Yesusi deitawang enemirorong kerira foi, ampafe medu wesa deyo “We fianie meweanggari yau we metafu yau na nehu kaiwone nina? Meteinawiai

we yau doi mebai pajaki nai wai ambori yeti kaririai.” ¹⁶ Ampafe eteinawi doi dinari bei wei. Ainanaya Yesusi dutang berasa deyo, “Mandoni dino yabani na doi finina, tuti mandoni dino wonongfe watai nai ne?” Eroa eteyo, “Mananu Kaisari.” ¹⁷ Ainanaya Yesusi medu wesa aha deyo, “Tonana mani metohonai we Mananu Kaisari fifiani aino Kaisari neng fo, tuti we Allai fifiani aino Allai neng fo.” Mano eteyo eweanggari nanisa, epapuhung paria we ne kaiwofo.

Yesusi deunau kariri inontarai esuwi na marareha rorong fo
(*Matiusi 22:23-33; Lukasi 20:27-40*)

¹⁸ Mayeai inontarai maneiru teai na inontarai eweSaduki fosa era we Yesusi ma. Ea mani inontarai Yahudi saine, wape eroasoai we inontarai emarareha nesa wiwo esuwi ahang kaha. Era wa weo etutang berahi eteyo, ¹⁹ “Dai Mantaunaune waune, nabi Musai soi kaiwo ninai we tata, soi deyo, ‘Mang manei rirau wape sobu arikang kaharai mae mireha, nana mani ne tahatuifo dau ne wiwingfoi aha, ambori dohong arikang we mano mireha nani ne ririafoi aha.’” ²⁰ Ametaterai weo mambetahatui eweitu, mano fuba foi riraua, wape wiwo une arikang kaharai mae mangfoi mireha weru wiwingfoia. ²¹ Mayeai ne tahatui mano suari foi dauo ne wiwingfoi aha, manamo i wiwo ne arikang kaharai mae mireha kontai aha. ²² Ne tonanane we ne tahatui mano suari foi, paria sobu mano fui pari foi kontai. Ea kiai erau wiwingfoi wape ene arikang kaharai mae emararehara. Ne fuiai pari fo wiwingfoi kontai mirehara. ²³ Ampefe na rahida mansuwi-suwi foi mani, na mambetahatui eweitu nani fosa, mantei dino ne wiwingfoi ne? Weo mambetahatui itu fosa erau ruhi wiwingfoi fefe.”

²⁴ Yesusi yoa wesa deyo, “Menemitituai sarawai paria, weo wiwo metafu Sengnei ne Kaiwofo tuti meroaso ne mambiriwofo kaha. ²⁵ Weo rahida bo mansuwi-suwi foi mani, wiwo inontarainesa erirau ahang kaha mae eminohi toyari wewai na Waidani. ²⁶ Wape kariri inontarai emarareha ne esuwi ahang fo mani, metato Kaiwo Musai soi kariri ai yafui denggararu foi ete bireri e? Na kaiwo nanai, Allai medu we Musai deyo,

‘Yau mani Allaio mene werengno Abrahami, Isaki tuti Yakupi esomi wei foi di Yau.’^t

²⁷ Seng Allai nani mani wiwo Seng we inontarai emarareha kaha, mae i mani Seng we inontarai etarang, tuti wiwo inontarai emarareha fo saino esomi wei fo kaha, mae mano etarang fosa, ansaino esomi wei ne. Nanai deinawiai we Abrahami sitoru etarang aha na Waidani ampa. Tarai, menemitituawa sarawai paria.”

Yesusi medu kariri kaiwo wereantenang na Hukumi Musai soi fo
(*Matiusi 22:34-40; Lukasi 10:25-28*)

²⁸ Na nanai mantaunau Kaiwo Musai soi fo manei kontai da wa, doa mae taradidau Yesusi tuti Sadukifosa kaiwo emadura fo. Mantaunau

^s 12:19 Ulangan 25:5–6 ^t 12:26 Keluaran 3:6

Kaiwo Musai soi foi taraoai terai we Yesusi deisaha kariri fi etutang weai nanai na mai paria. Ampafe i kontai dutang fea Yesusi aha deyo, “Na Sempaisi ne Hukumine, kaiwo fianai aino ne reantenang pari ne?”

²⁹ Yesusi yoa wei deyo, “Kaiwo reantenang ne mani dotu tono:

‘Inontarai Israeline meaine, metarami ma,

Allai mani tane Seng dine,

tuti manei siai ahang kahai, mae meiri terai.

³⁰ Enemuwawu Sempaisi, nemu Allai,

na enemurorongwai sentenang,

na numuaninuwai sentenang,

tuti na enemutituitawa sentenang.’^u

³¹ Hukumi sua aha mani,

‘Enemuwawu inontarai siai kariri enemuwawu bera mantaung wau wa.’^v

Wiro kaiwofeai siai aha we sewa hukumi boru nina kaha.”

³² Ainanaya mantaunau Kaiwo Musai soi foi yoa we Yesusi deyo, “Dai Mantaunaune waune, tarai paria. Fianai aino modurai nanai antu, weo Seng Allai mani, meiri kawurua tuti wirow seng manei siai ahang kaha. ³³ Tuti todoni kontai, inontarainesa enemiwawu Seng Allai na enemirorongfoi sentenang, na ene mambiriufu tantenang tuti enemituitaitafo. Tuti ea kontai enemiwawu inontarai siai kariri enemiwawu berasa fo. Finanai aino beng sewa korbanio nunumi foi tuti korbani siai weo ohoni we Allai foi ne.”

³⁴ Yesusi taraoai we mantaunau Hukumi Musai soi foi ne kaiwofo sewai pariara fo, ainanaya medu wei deyo, “Ninaia mani, adareti moinenang wuai to Seng Allai ne Mananu rorong fo.”

Yesusi medu kaiwofoa kai tonanafo, wirow manei wemang we dutani we fieai siai ahang kaha.

Kaiwo kariri Yesusi, Mananu Mampariri dine fo

(Matiusi 22:41-46; Lukasi 20:41-44)

³⁵ Yesusi doa mae deunau na Allai ne Munufoi rorongfoi tonanai, mayeai dutang bera kaiwasa etaramididauwi fosa deyo, “Todonie mantaunau Hukumi Musai soi fosa eteyo Mananu Mampariri nei Dauti ne Kaisung dine nina? ³⁶ Weo Dauti mantauni, Allai Nuaninunei sensoni mani medu kariri deyo,

‘Seng Allai nei medu we nehu Sengnei deyo,

“Munohi na warahu domoya nei,

pariao iwedaya nemu aitetanesa taha tawangsa kiai na awemuwai.”’^w

^u 12:30 Ulangan 6:5 ^v 12:31 Imamati 19:18 ^w 12:36 Masmuri 110:1

³⁷Ampafe Dauti mantauni sahu Mananu Mampariri foi we ne Sengfoi tonana mani, todonie i mani weriria terai na Dauti ma nina? Mae nanai deinawiai we Sengno Mamparirifo dedai sewa Mananu Dauti tuti ne riria tera fo.” Kaiwasa fianduhi na Sempaaisi ne Munufoi nanisa eparaise paria we etarami Yesusi deunaufu.

Anansiau we mantaunau Hukumi Musai soi fosa
(*Matiusi 23:5-7; Lukasi 20:45-47*)

³⁸Medu wesa deyo, “Metanansiau we mantaunau Kaiwo Musai soi fosa. Ea mani emirising we esansung ansung dewariroi, era tutirai na kaiwasa bitoya foi earomirerafo, toyari na kondirora, ambori kaiwasa bitoya nani esomi wesa. ³⁹Emirising we etoa na katai mahikai na munu agama Yahudi fo rorongfo tutu na muniara bei mani, emirising we etiri katai mahikai na fong fo we eminohi nayai. ⁴⁰Epampamu wiwinafosa we eha fi eminohi tutira fo, tuti ewenadi mani ene nadifo dewariroi, ambori kaiwasa bitoya fosa etatosa we inontarai ebeng disa. Inontarai nanisa aiboi esobuai ria Sempaaisi fo mani, maraba pari sewa rai.”

Wiwina manei ne doio dohonai we Sempaaisi
(*Lukasi 21:1-4*)

⁴¹Na Sempaaisi ne Munufoi fo, Yesusi minohi arong we katai efanduhi doi we Sempaaisi nai fo tuti seite kaiwasa ehabi doi to buruao efanduhi doi nai foi. Inontarai ene ra bitoya fosa bitoya etohong doi fuba. ⁴²Ainanaya wiwina ne pari fi manei da wa, kia ne doi seni boru, kiara soniai na buruao efanduhi doi nai foi. Doi seni nani suru une hargafo katui paria. ⁴³Ampafe Yesusi sahu ne inontarai ewesuraya mandu fosa ma, medu wesa deyo, “Tarai, yeisaharai we mea mau yeyo, wiwina nini faini fi dohonai we Sempaaisi fo fuba sewa kaiwasa fuba wei foi kiai ene etohonafo. ⁴⁴Weo ea kiai etohonai na ene ra bitoya foi, wape wiwinanei ne pari fi tonanai ki, wape dohong doi kutu wiatai we wiori fidang naya fo awa kiai.”

Yesusi medu kariri Sempaaisi ne Munufoi we ambori miru fo
(*Matiusi 24:1-2; Lukasi 21:5-6*)

13 ¹Rabuang bo Yesusi era weru Sempaaisi ne Munufoi fo, ne inontarai dirisa fosa manei da ma medu wei deyo, “Dai Mantaunaune waune, botia Sempaaisi ne Munufoi denteng paria. Kamiei etana fo maihikai paria.” ²Ainanaya Yesusi medu wei aha deyo, “Mewati Munufoi we mehikai paria ne ne? Munu Sengno menemikandori wani ambori inontarai manea emeiria misuhi kiai, kamiei boyari kontaio wiro doa na ne katai doa nai foi ahang kahai ki.”

Yesusi medu kariri rahida nunei werea naya fo
(*Matiusi 24:3-14; Lukasi 21:7-19*)

³Mayeai Yesusi dautai to wiwoi Saituni ayai minohi na katai wiatai arong we Sempaaisi ne Munufoi fo. Ainanaya Petrusi, Yakobusi, Yohanesi

tuti Andareasi itora siaia itomadu riati. ⁴Itorutani itoreyo, “Boikaririafa we amea, kidoni wori fi antanafa modurai nanai kawariai ki, tuti finanaifa kawaria mani ne fiainawiafo todoni?”

⁵Yesusi yoa we sitoru deyo, “Metanansiau weduarai ambori dohona inontarai etatofa mea fe. ⁶Weo inontarai bitoya ambori era ma eteyo emadu we mea na wonohune tuti eteyo, ‘Mano metamang wei nei di yau.’ Tuti na kaiwo emadurai tonanane etatofa kaiwasa bitoya kontai. ⁷Kontai ambori metarami mamunafei, tuti kaiwasa emamuna wawerasa, wape dohona mematai fanai. Ne tonanane todoni kontaio kawaria akawuru wo. Wape nanai wiro deinawiai we nunei werea nayai finana kaha. ⁸Tonanai kontai parentafei ambori memuna we parentafei ki, tuti mananu manei ambori memuna we mananu siai manei ki. Na doni kontaio ambori mundiei beba foi fio nai ki, tuti kahari miung ki. Ne nani kiai arahio fi reantenang finanai, ne tarai toyari wiwinsanaio amaina pirahai tantuma we dawing.

⁹Metanansiau, weo inontarai siai ambori etafu mea tuti efafa mea to Majelisi Agama fosa ki, kontai ambori eboi mea na munu agama Yahudi fo ki. Kontai ambori efafa mea to mano ewewafonia fosa tuti mananufosa earomireafu ki, weo meroaso yau tuti meraria yau fefe. Tuti na kutu nanai mesobu rahida we memadu kariri yau wesa finana. ¹⁰Weo todoni kontaio nehu Kaiwo Mahikai fo wuwuaifa we kaiwasa na nunei sentenang akawuru wo. ¹¹Tuti masino etafu mea tuti eha mea to mano ehutu kaiwo fosa mani, dohona mearomikuayai we kaiwo ariri fianai aino ambori memadura fo fe. Mae fianai aino menemitituaitai we memadura fo mani, memaduraia. Weo kaiwo ariri memadurai nanai, wiro mantaung meaino menemitituaitawa kaha, mae Allai Nuaninu Mirarebana nei andino deisahara ne. ¹²Inontarai ambori etawayang ene doroi tera fosa we inontarai siai we emunsa ki. Ne tonanane ambori kawariai kontai we wawa mangfoi dewayang ne arikangfoi ki, tuti arikangfoi ambori dapa ne wawafosuru tuti dewayang suru we inontarai siai we emung suru ki. ¹³Kaiwasanei kiai ambori enemirireu mea we meraria yau fefe. Wape mandoni dino doaria mutu paria sobu werea naya fo mani ambori sobu faririfo ki.”

Fi dadira fuba tuti mampariri tarai kaha fosa

(Matiusi 24:15-28; Lukasi 21:20-24)

¹⁴“Rahida bo mewati mano kerira pari tuti wedaya ne karira pari fo foi doari na katai mesi we doa nai kaha foi ki, ambori wedaya Sempaisi ne Munufoi mesi kahai ki. (Kaiwo nani todoni kontai mano metatorai nini wa mea metafurai.) Rabuang bonani mewati fi karira nani mani, inontarai enayai na Yudea fosa todoni kontaio ewawu ahera, emito to katai weuai fo we etadiwa nayai. ¹⁵Mano tete rabuang bonani niayai na

ne munu refongfo wiwo da wafui we kia fieai na munu rorongfo fanai.

¹⁶Mano niayai na romifo, dohonao daraberahi to ne munufoi we kia fieai konta fe. ¹⁷Rahida nana fo, rahida karira paria we wiwinsanaifosa tuti wiwingno etinsui ui fosa, weo nana mani ewawu ahera kaha.

¹⁸Mewenadi we dohonao finanai tete danunang rorong fo fanai. ¹⁹Weo na rabuang bonani, dadirao miung kaiwasafai nani, ne dadira fuba pari fine wiwo kawariai na wea kaharai, na rahida reantenang Allai niari nunei fo paria sobu ninai, tuti wiwo kawariai na eai ahang kaha.

²⁰Masino rahida nanai Allai fioukiraia tanang kaha mani, mansiari kontai wiwo kiahari weru karira nana kaha. Wape Allai enetitui we ne inontarai dirisa fosa, amani ne inontarai yuaise fosa, wedaya fiouki rahida nanaia tanang.

²¹Rabuang bonani manei medu we mea deyo, ‘Mewati! Mananu Mampariri fi andinini!’ ete ‘Mewatia–andiwani!’ dohonao meroasoa fe. ²²Weo mampariri tarai kaha fosa tuti nabi tarai kaha fosa ambori ehawariai ki. Ea ambori enari fi fuba bitoya paria tuti fitantuma bitoya we enari we etatofa mano Allai dirisa fosa kontai, masino ebiriu we enarisa tonanai. ²³Ampafe metanansiau. Finanai kai wiwo kawaria kaharai mae, yeikaririai kawuru we mea kai ampa, ambori metawai fanai.”

Rahida Kaisung Inontarai nei daraberahi aha ma fo
(*Matiusi 24:29-31; Lukasi 21:25-28*)

²⁴“Rabuang bo esodai dadira fuba pari fo kiai mani,

‘Wofaisi ambori memantiti ki,
tuti embaifaisi sambewarai ahang kahai ki,

²⁵awahafaisi ambori tiafating na rorafaisi tuti sawai ki,
tuti fi wemambiriu na rorafaisi ambori dari babiaini ki.’^x

²⁶Finanaifa kawariai akawuru wori, Kaisung Inontarai nei ambori watioi we da na kafafefo na rorafaisi meu, ne tapapafo fuba paria tuti ne sambewaraio dadai fo fiabai. ²⁷Ambori demi ne wewaifosa we efanduhi ne kaiwasa diriri foi na do wanang murang foi paria sobu do wanangfui foi, tuti na do wanangsai foi paria sobu do wanamba foi, kontai na rorafaisi reafea pari sobu reafeai.”

Yesusi deinawi fiainawiai na ai urung
(*Matiusi 24:32-35; Lukasi 21:29-33*)

²⁸“Fiyiwansoi kariri ai urung nei deinawi aunaufai fa, amani wati to aifo we wedahamia kai, rerorifo kiawariai aha mani, nana mani waitawanai we katu wori wemunudang ki. ²⁹Tonanai kontai we

^x 13:25 Yesayai 13:10, 34:4

mewatio finani kiai kawariai mani, mewaitawanai kontai we rahidafo kefang ampa. ³⁰Tarai, imadurai we mea mau yeyo, inontarai na rabuang boninisa wiro emarareharao ehai kaharai mae finanai kawariai kawurua. ³¹Rorafaisi tuti nunei niai rai, wape nehu Kaiwone watai wenumainu.”

**Tatanansiau tuti tatamang na mai weo taserawawera rahida Kaisung
Inontarai foi da nai ma fo**
(*Matiusi 24:36-44; Lukasi 21:34-36*)

³²“Tonanai ki, wape kariri rahida tuti araha ureng beiru Kaisung Inontarai nei da nai ma fo, mandoni kontai deitawana kaha. Wewai na rorafaisa kontai ewaitawana kaha, Kaisung Inontarai nei kontai deitawana kaha, mae Dai mesiri andino deitawana ne. ³³Ampafe todoni kontaio mewaitawang weduarai tuti metanansiau pampang, weo rahidafoi mewaitawana kaha fefe. ³⁴Finanai ne tarai toyario, inontarai dontai to katai waroi. Donta kaharai mae, demi ne mangfatafosa we ewaitawang weduari, tuti deto fi eru fo maisa we enari. We mano deitawang wedua rahutu borongfoi deretawani we deitawang beng. ³⁵Ampafe metanansiau, weo wiro mewaitawang kidoni mano ne munufoini da nai ma fo kaha. Tarahio da na ramindenafu, ete diru rabuangfo ete rerai aha buafu, ete wofu dautu fo te. ³⁶Ambori masino daraberahi tantuma mani, dohonao memainenang kaha fe. ³⁷Fianai aino imadurai we me mau ninai, imadurai kontai we kaiwasane kiai, amani metanansiau pampang.”

**Imami baba fosa tuti mantaunau Kaiwo Musai soi
fosa esera we emung Yesusi**
(*Matiusi 26:1-5; Lukasi 22:1-2; Yohanesi 11:45-53*)

14 ¹Rahida boru aha mani, etohonsua muniara fuba inontarai Yahudi fosa etang Roti Weragi kaha foi, tuti rahida esahui we rahida Paska foi. Na rabuang bonani, imami baba fosa tutu mantaunau Kaiwo Musai soi fosa esera we rang we etafu Yesusi na mamunggasai we ambori emuni. ²Manamo emadu wawerasa eteyo, “Wiro tanari finanai na rahida Paska foi fanai, weo nana mani kaiwasa bitoya foi ehuya etohona rai.”

Na Betania wiwing manei sara Yesusi na maning niunsai mampori
(*Matiusi 26:6-13; Yohanesi 12:1-8*)

³Na kutu nanai Yesusi niai na Betania na Simoni, mano raminde nanai meninang kusta foi, ne munufoi. Rabuang bo itorampi foi, wiwing manei da weia. Wiwingfoi kiao maning niunsai mampori botori bei, maning nani ne harga dedai paria. Bioi karai botori rahanang foia, tuti yuai maningfoi sara Yesusi nungfo nai. ⁴Inontarai maneiruo eminohi kontai

na nana fosa ewati fi niari nana fo ehasouwi, ampafe emadu wawerasa eteyo, “We fianie wiwingfoi mei funong maning ne harga dedai tonina finina? ⁵Ne mahikai mani, maningfoi dewayani tuti doifo dohonai we mano ene pari fi fosa. Weo maningfoi ne hargafo dedai paria amani doi dinario wepiaring webetoru (300) teai.” Ampafe ehasowi paria.

⁶Wape Yesusi medu wesa deyo, “Metawinia! We fianie metatawari tonanai nina? Fiani aino niari we yau ninai, fi mahikai fine. ⁷Weo inontarai ene pari fi nesa mani, enayai rahang mea pampang na rahida neungne, ampafe masino memaya mani rahida neungne kontaio mefatasa ki. Wape yau wiro inayai rahang mea waroi ahang kaha ki. ⁸Wiwing nini niari fio mai wei we niari we yau fo. I sara maning niunsai mampori nei na nehu tarainei tonina ne we meinenang nehu tarainei we ambori esarai fo. ⁹Tarai, imadurai we mea mau yeyo, na nunei sentenang, na katai doni kontai nehu Kaiwo Mahikai fo ewuwuai naya mani, fi wiwingfi niari ninai kontaio etaiririai ki ambori earomioai.”

Yudasi yoa we dewayang Yesusi
(*Matiusi 26:14-16; Lukasi 22:3-6*)

¹⁰Ainanaya Yudasi Iskarioti, manei na Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa, da we imami baba fosara we dewayang Yesusi wesa ki. ¹¹Rabuang bo imamifosa etarami kaiwo fenana fo, eparaise paria tuti etarera we ambori ebai Yudasi ki. Ampafe Yudasifo sera we rahida mai we dewayang Yesusi.

Yesusi dang fiang Paska ria ne inontarai ewesuraya mandu fosa
(*Matiusi 26:17-30; Lukasi 22:7-23; Yohanesi 13:21-30*)

¹²Na rahida bo reantenang etohonsua muniara Roti Weragi Kaha foi, amani na rahida Yahudifosa emung domba we fiang Paska foi, Yesusi ne inontarai ewesuraya mandu fosa etutani eteyo, “Daie, katai bodoni dino enemurorong niayai nai we amemainenang fiang Paska we wau nai ne?”

¹³Ainanaya Yesusi demi uwemandu na ea, medu we suru deyo, “Mura to bendarifoia, na wanai ambori musobu mang manei we kia babeu bei, sefang na merehara, mura riatia. ¹⁴Munu da wa suaioi foi mani, mura wa musuai nai kontai tuti mumadu we mano ne munufoi mureyo, ‘Dai Mantaunaufoi deyo, “Rorong bodoni dino yau tutu nehu inontarai eraria yau nesa ametang fiang Paska nai ne?”’ ¹⁵Inontarai nani ambori deinawi rorong fiebai bei na yai fo we muru. Rorong nani meinenang ampa. Mumainenang fiang Paska na nanai we tata.”

¹⁶Ainanaya inontarai mandu fosuru ura to bendarifoia. Na wanai fianai aino usobua fo, mai kariri fi Yesusi medurai we surua fo. Ampafe na katai nani umainenang fiang Paska foi we ea naia. ¹⁷Dirua mani Yesusi tuti ne inontarai ewesuraya mandu fosa era to munufoia. ¹⁸Era

wa eminohi etampi tonanai, mayeai Yesusi medu wesa deyo, “Tarai, imadurai we mea mau yeyo, manei na mano tatampi ruhiai nini tata ambori dewayang yau ki.” ¹⁹Etarami kaiwo fenanai enemirorong fituayai paria, ainanaya mansiari-mansiari dutang bari Yesusi aha deyo, “Daie, wiro yau kahai e?” ²⁰Yesusi yoa deyo, “Inontarai nini mani, inontarai suraya mandu ne mea manei dine, amani andino soang ne rotifo ruhiai ria yau na rewangguai boyari ne. ²¹Tarai, Kaisung Inontarai nei ambori mireha kariri fianai aino fafongfa nabifosa esoi na Sempasi ne Kaiwofoa fo. Wape we mano dewayang Kaisung Inontarai neia mani, ambori sobu ne karirafo ki! Ne mahikai sewa we wenanifaini mani, wiro saubaunung to nunei ma fanai.”

²²Rabuang bo etampi foi, Yesusi kia rotifeai dutang Sempaaisi dohong mahikai wei. Ainanaya fioabau rotifo na warangfo, tuti dohonai wesa. Yu rotifo dohonai wesa tonanai mae medu wesa deyo, “Mehari mau tuti metani, weo nehu taraifi dinini.” ²³Mayeai kia nofi soni angguri nai foi, dutang Sempaaisi dohong mahikai wei. Ainanaya dohong angguri foi na nofi foi aha, we etunumi. ²⁴Mayeai Yesusi medu wesa deyo, “Angguri nini mani nehu rika dine, rikao na Kaiwo Areraio Allai dohonai we inontarainesara fo, rikao tiwowu we kaiwasa bitoya foi. ²⁵Tarai, yeisaharai we mea mau yeyo, angguri nini wiro yunumi ahang kahai, paria yunung angguri weworu na Dai Allai ne Mananu rorong foi.” ²⁶Ainanaya erohi rarung rowei we efiai Sempaaisi, mayeai era to Wiwoi Saitunia.

Yesusi medurai we ambori Petrusi feforai ki

(Matiusi 26:31-35; Lukasi 22:31-34; Yohanesi 13:36-38)

²⁷Na rang rorong era to wiwoifoia fo, Yesusi medu wesa deyo, “Mea kiai ambori mewawu taterai weru yau ki. Weo na Allai ne Kaiwo dotu tono:

‘Imung ne mantahungfoi,

tuti dombafosa ambori ewawu taterai ki.’”

²⁸Wape rahida bo isuwi aha foi mani, ambori ira foni meara isobu mea na nu Galilea foi ki.” ²⁹Manamo Petrusi yoa deyo, “Bereri kontai. Tarahio mano wei nesa, mae yau mani todoni kontaio iwawu weru wau kaha rai.”

³⁰Yesusi yoa wei aha deyo, “Tarai, imaduarai we wau mau yeyo, diru nini wiro mangohei bibe weberu kaharai mae, fofora yau webetoru kawurua, amani boyo wiro boroanso yau kaha.” ³¹Manamo Petrusi kikatawanai deyo, “Todoni kontai ki, paria imereha kontai ria wau, ifafora wau na wea kaha rai!”

Tuti mano wei fosao, emadu tonana kontai.

y 14:27 Zakariai 13:7

Yesusi wenadi na Getsemani
(*Matiusi 26:36-46; Lukasi 22:39-46*)

³² Ainanaya Yesusi tuti ne inontaraifosa era to katai bei wonong fino Getsemani. Na katai nanai Yesusi medu wesa deyo, “Meminohi na ninai mae itaha tourai to wanaia iwenadi nai.” ³³ Ainanaya kia Petrusi, Yakobusi tuti Yohanesi itora ruhiai riati. Na siari nanafo nuruainso weansarai tuti enerorong fituayai finanaya. ³⁴ Ampafe medu we sitoru deyo, “Enehurorong fituayai paria nehu tarai toyari yeyo imereha. Ampafe muntonayai na ninai tuti muntorena fanai mae muntowaitawang weduarai.” ³⁵ Yesusi saha tourai waroi kuteai weru sitoru, ainanaya disangkapa awebukafo tuti dutang Sempaaisi. Dutana deyo todoni mani wirow sodai ne dadira rorong fo fanai. ³⁶ Wenadi deyo, “Daie,^z Wau nari fiani kontai mawa arora. Kadeo ruai fi miraba fuba isodairi nini weru yau, wape wirow kariri nehu yawiane fanai, mae kariri nemu bawiawa terai.”

³⁷ Mayeai daraberahi we ne inontarai kia sitoru fo itoru aha, wape da wa mani deti sitoru we itorenawa itowaitawang mai kaha. Ampafe medu we Petrusi deyo, “Simone bena e? Yemi wau we bena fanai mae boitawang weduaraifa araha ureng tarai boyari kawuru, wape wirow wemambiriu wea kaha.” ³⁸ Ainanaya medu aha deyo, “Muntowaitawang weduarai tuti muntorutang Sempaaisi, ambori Saminseni weanggari muntoru fanai. Tarai we muntonumianinuwa biriu we dohong kariri ne bengfo, mae muntone taraiwa wemambiriu kaha.”

³⁹ Mayeai Yesusi da wa dutang Sempaaisi aha we kaiwo anta dutang wea fo. ⁴⁰ Dutana kaifo daraberahi we ne inontaraifo sitoru aha. Wape da wa mani sobu sitoru we itorenawa, weo itouremi mamong paria fefe. Ampafe itoserawawera fianai aino itore itomadurai we Yesusi ahang fo. ⁴¹ Rabuang bo Yesusi daraberahi we sitoru webetoru fo, medu deyo, “Muntowatai muntorena nendai e? Mainanaya. Rahidafe kikeu ampa we Kaisung Inontarai nei, mano dewayani foi soari to inontarai sasari fo ewarami rorong fo ampa. ⁴² Muntoroabari muntoru ambori tora. Weo muntowati, mano dewayang yau fi da kawuru ma nina.”

Etafu Yesusi tuti ne inontarai erariati fosa ewawu taterai
(*Matiusi 26:47-56; Lukasi 22:47-53; Yohanesi 18:1-11*)

⁴³ Yesusi doa medu tonanai we sitoru mae, Yudasi da wei ma. Yudasi nini mani Yesusi ne inontaraio ewesuraya mandu fo manei dine. Kaiwasa bitoya era riati ma, eha sondu tuti aiboi. Kaiwasa nanisa mani, imami baba fosa, mantaunau Hukumi Musai soi fosa tuti mano ewenunggamiei we Yahudi

^z 14:36 Na Yahudifosa ene kaiwo Iberani mani, Abba.

fosa, ansaino etemisa ne. ⁴⁴Na antanafa, Yudasi mano dewayani foi medu wesara deyo, “Inontarai mandoni dino inunahi fo mani, inontarai dinani, metafuri. Metafuri tuti mehari, wape mewartawang weduarua.”

⁴⁵Na kutu Yudasi da ma nanai, da bau Yesusi tuti medu wei deyo, “Dai Rabio Mantaunaune waune,” mae suana niuna Yesusi. ⁴⁶Ainanaya eru tawang Yesusi tuti etafuria. ⁴⁷Wape inontarai etoa na nana fo manei fiating ne sondufoi, doara waru ferang kutu imami fuba Kayafasi ne womingfoi tarandaungfoia fituayaia. ⁴⁸Ainanaya Yesusi medu wesa deyo, “Mewartarahio yau mani inontaraio mamuna di yau e,^a donio meha sondu tuti aiboï mera ma we metafu yau nai nina e? ⁴⁹Rahida neungne inayai yeunau pampang ria mea na Sempaïsi ne Munufoi rofongfo, mae wirow metafu yau kaha. Wape todoni kontaio menari tonanai, ambori mai kariri fianai aino dotu na Sempaïsi ne Kaiwofea fo ne.” ⁵⁰Ainanaya Yesusi ne inontarai erariati fosa ewawu taterai weruria. ⁵¹Na nanai bariboai manei da ria Yesusi na kurufui fo, i sensang wedua ne taraifoï terai na ireu lineni bei, amani ireu ne harga dedai dine. ⁵²Raifosa eteyo etafuri kontai, ampafe warapa ireufoi erutia mae mito arora wa.

Yesusi doa na Majelisi Yahudi fosa earomireafu

(Matiusi 26:57-68; Lukasi 22:54-56, 63-71; Yohanesi 18:12-14, 19-24)

⁵³Mayeai eha Yesusi to imami fuba foi ne munufoia. Na nanai imami baba fosa, mano ewewafoniai we Yahudi fosa tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa efanduhisa kiai na nanaia, amani mano esahusa we Majelisi Agama. ⁵⁴Petrusifo weriria Yesusi na waroi, paria suai kontai to imami fuba foi ne munu dereungfo afui. Na nanai deti inontarai ewaitawang munufoi sa eminohi eharuru adia, ampafe da wa minohi keruru adia kontai ria sa. ⁵⁵Imami baba fosa tuti Majelisi Agama fosa tantenang erurai paria we esobu inontaraio epampamu etinggai Yesusi we dohong sarawai ambori etohong aiboï marareha fo wei. Manamo wirow esobu ne sarawafea kaha. ⁵⁶Esahu inontarai bitoya kontai ma we etinggai funong Yesusi wape fianai aino emadurai nanai wirow emadu robong boyari kaha, ampafe wedaya etapa wawerasa.

⁵⁷Ainanaya manea siai etoaria emadu funong kaiwo kariri Yesusi, ⁵⁸eteyo, “Ametarami inontarai nini medu tonina, ‘Itota Sempaïsi ne Munu inontarai enariri ninia kiai, wape rahida botoru aha mani iruai bei siai aha doa, amani bo wirow inontarai enariri kaha.’” ⁵⁹Wape kaiwo emadurai nanai kontaio wirow emadu robong boyari kaha, ampafe kaiwofo dapa wawerahi kontai.

⁶⁰Ampafe imami fuba foi doari rahangsa kiai awiai tuti dutang Yesusi deyo, “Todonie boromu tibau we kaiwo fuba etinggai wau weai nini

^a 14:48 Ete mananapi.

kahai wei ne?” ⁶¹Manamo wirosu Yesusi medu sobu kaiwofea kahai mae nemboru terai.

Ainanaya imami fuba foi dutang berahi aha deyo, “Wau mani Mananu Mamparirio, Kaisung Allai mano Dedai Mirarebana fi di wau e?” ⁶²Yesusi yoa deyo, “Yau aranane, tuti mea kiai ambori mewati Kaisung Inontarai nei we minohi na Allai mano weMambiriu foi warang domoya fo tuti da na kafafefo na rorafaisi meu.” ⁶³Ampafe imami fuba foi kesou paria tuti fiosiafu ne ansungfo tuti medu deyo, “Kasau we tata ampa. Mandoni dino tatutani we medu kariri ne sarawafa aha ne?” ⁶⁴Weo metaramioai terai na metaramine we deibera Allaifo ampa, weo deyo I mani Seng Allai ne Kaisung dine. Ampafe memadu todoni?” Ea kiai emadu beyari we eteyo Yesusi dohong sarawai, ampafe sobu aibo marareha fo. ⁶⁵Ainanaya inontarai maneiru teai etoaria ehandioi. Tuti etabung wedua urengfo, ambori eboi mae etekanggani, eteyo, “Nabine waune, bento, boroanai toyari nabi, boisaharai we mandoni dino bioi wau nei.” Mano ewaitawang weduari fosa kontai eboi.

Petrusi fefora we wirosu deroanso Yesusi kaha

(Matiusi 26:69-75; Lukasi 22:56-62; Yohanesi 18:15-18, 25-27)

⁶⁶Petrusi doa wawerahi na munu dereungfo tonanai, wiwingno fiata imami fuba foi manei da rurami. ⁶⁷Deti Petrusi we minohi keruru adiafo nanai, deroang wei na mai paria, tuti medu wei deyo, “Yesusi inontarai Nazareti foi ne inontarai erariati fe manei di wau to.”

⁶⁸Manamo Petrusi fefora deyo, “Iserawawerahi tuti iwaitawang fi modurai nina kaha.” Ainanaya Petrusi dari weru katai nani da to rahutu borong fuba foi aha. [Na kutu siari nanai kontaio manggohei bibe.]^b ⁶⁹Mangfata wiwing foi deti Petrusi aha, ainanaya medu we mano etoari na nana fosa, deyo, “Inontaraio eraria Yesusi fe manei dinini.” ⁷⁰Manamo Petrusi fefora toyarine. Mayeai inontarai etoari na nana fosa emadu we Petrusi aha eteyo, “Wiro bereri ahang kaha, mae wau mani inontarai ro ria Yesusif e manei di wau, weo inontarai Galilea di wau fefe.” ⁷¹Ainanaya Petrusifo doaria feforawa mutu deyo, “Kaiwo metinggai yau weai ninai, iserawa iru na wa amangwau, yau yeroanso inontarai mano meteo nani kaha.” ⁷²Na tatofang siari nanai kontaio, manggoheifo bibe weberua. Ainanaya Petrusi aro kaiwo Yesusi medurai kawuru weia fo. Medurai deyo, “Wiro manggohei bibe weberu kaharai mae fofora yau webetoru kawurua.” Ampafe Petrusifo saia denteng ahang kahai we fio niaria fo.

Yesusi doari na Pilatusi arongreafo

(Matiusi 27:1-2, 11-14; Lukasi 23:1-5; Yohanesi 18:28-38a)

15 ¹Kameai kutung, mano ehutu kaiwo we Yahudi fosa kiai, amani imami baba fosa, mano ewewafoniai we Yahudi fosa, tuti mantaunau Hukumi Musai soi fosa, esahera emadu ruhi kaiwo, ainanaya

^b 14:68 Na kaiwo asli pari fo mani, wirosu obu kaiwo rabuang bonini kaha.

ewora Yesusi warangfo tuti eharia etohoni we Pilatusia. ²Na wanai Pilatusi dutang bera Yesusi deyo, “Taraie, wau weMananu we inontarai Yahudi fesa ne ne?” Yesusi yoa wei deyo, “Yo, tonanai kariri modurawa.” ³Imami baba fosa etinggai Yesusi na fi bitoya paria. ⁴Ainanaya Pilatusi dutani aha deyo, “Maya we fobai boromuwei kaha e? Taramu fi inggairai bitoya paria eru eso wau nai mau ne kaha e?” ⁵Manamo Yesusi wiro medu sobu kaiwo kuteai ahang kaha, wedaya Pilatusi pepuhung paria.

Yesusi sobu aiboi marareha foi

(Matiusi 27:15-26; Lukasi 23:13-25; Yohanesi 18:38b–19:16)

⁶Na rahida fuba Paska foi neungfo mani, Pilatusi ne koang we sawingno inontarai ewatai na aitamu rorong fo manei da to boriei, kariri kaiwasa bitoya foi etiriafo. ⁷Inontarai manei wonong fino Barabasi, wiatai na aitamu rorong fo, weo miung inontarai kontai na rabuang bo emamuna we parenta Roma foi ne. ⁸Ampafe kaiwasa bitoya foi era ma we etutangno Pilatusi we sawingno mano ewatai na aitamu rorong fo manei, kariri fianai aino na fafongfo niaria fo.

⁹Ainanaya Pilatusi dutansara deyo, “Memaya we itawingno Mananu Yahudi nei we mea re?” ¹⁰Weo Pilatusi deitawanaifa we imami baba fosa enemirorong pirahai we Yesusi ampafe doni ehari ma nina.

¹¹Manamo imami baba fosa eha we kaiwasa bitoya foi enemirorongfo ambori etanggewa Pilatusi we sawingno Barabasi wesa. ¹²Ampafe Pilatusi medu we kaiwasa bitoya foi aha deyo, “Tonana mani inari fiani we inontaraio mesahui we Yahudinesa ene Mananufi ne?” ¹³Ebibe kiai tantenang beyari eteyo, “Pahui na aitabafoi.” ¹⁴Pilatusi berasa aha deyo, “Wape fisarawaio todoni fino niari ne?” Manamo esahu mambiriu nariai aha eteyo, “Pahui na aitabafoi!”

¹⁵Pilatusi niari we sona kaiwasa bitoya foi enemirorongfo ampafe sawingno Barabasi wesara. Mayeai demi inontarai eruba Yesusi, ainanaya dohoni wesara we epahui na aitabafoi.

Pilatusi ne afai mamuna manea emei kanggani Yesusi

(Matiusi 27:27-31; Yohanesi 19:2-3)

¹⁶Mayeai Pilatusi ne afai mamuna fo manea eha Yesusi to ene munu fiabai eminohi nai foi afui, ainanaya esahu ne afai mamuna fosa kiai we efanduhisa na nanai wari Yesusi. ¹⁷Ainanaya esansung Yesusi na ansung kehe rawanderio ne hargai dedai feaia satarai, nana mani, ansung boriei toyari ansungno mano ewemananufosa esansunsa nai fo. Tuti etaya fi na ai arirawang weababo fo bei wesapewi mananu ambori etatari na nungfoi. ¹⁸Mayeai enari anggari we esomi wei eteyo, “Inontarai Yahudi ne ene mananune waune, amefiai wau!” ¹⁹Eboi Yesusi nunggamiefoi na aitatohi tuti ehandioi, ainanaya

etisangkapa eawemibuka mae esomi wei. ²⁰Emei kanggania kaia fo, etisu ansung kehe rawanderi fo werui mae etohong mantauni ne ansungfo nari aha satarai. Mayeai ehari to boriei weru munufoi we epahui na aitabafoi.

Epahu Yesusi na aitabafoi

(*Matiusi 27:32-44; Lukasi 23:26, 33-43; Yohanesi 19:17-24*)

²¹Na rang rorong era to katai epahu Yesusi nai foi, ehanggung inontarai manei na rang rabuang, inontarai nani arahi da na munuefeai to bendarifo ai. Wonong fino Simoni, i inontarai Kirene dine, amani Aleksanderi tuti Rufusi utamami dine. Na nanai afai mamuna fosa erutawani etemi sodua Yesusi ne aitabafoi. ²²Ainanaya eha Yesusi to katai wonong fino Golgota, nana mani, *Woming Nungkamiei*. ²³Na nanai eteyo etohong anggurio etadoanai na murifeai^c awa dunung, manamo Yesusi dunung kaha. ²⁴Mayeai epahu Yesusi na aitabafoia, tuti ehabi onde we etato ne ansungfo maisa.

²⁵Nanaya mani, kameai araha ureng indeata, epahu Yesusi na aitabafoi. ²⁶Na aitaba nunggamieifo esoi kaiwofea kariri fi etinggairi wea fo, amani dotu tono Mananu Inontarai Yahudi Dinini. ²⁷Epahui sau rahang inontarai ukamananapi mandu, manei sau na eneung domoya foi tuti manei sau na eneung doweifo. ²⁸Na tonanane mai kariri Sempaisi ne Kaiwo dotu tono:

“I esahui kontai we inontarai niari fi karira.”^d

²⁹Kaiwasa fuba da na nana foi ehimi enumi tuti eteiberahi eteyo, “E, inontarai boyo tota Sempaisi ne Mununei tuti rahida botoru ruaisi aha ne waune. ³⁰Into wemambiriu tonana mani biari weru aitabawai tuti waramuira karira ninai weru wau.” ³¹Imami baba fosa tuti mantaunau Hukumu Musai soi fosa eteibera Yesusi kontai. Emadu wawerasa eteyo, “I mani feriri inontarai siai, wape wemambiriu we feriri bera mantauni kaha.” ³²Tuti eteyo, “Masino i mani Israeline tane Mananuo weMananu Mampariri fi dine mani, tonana mani bia weru aitabafoi to, ambori tawati teraifa mani taroasoai.” Inontarai mandu epahu suru kontai fo suru urei kanggani Yesusi kontai.

Yesusi ne mireha toa fo

(*Matiusi 27:45-56; Lukasi 23:44-49; Yohanesi 19:28-30*)

³³Tete rahida rabuang araha ureng suraya boru, na tantuma kataifo memantiti sentenang paria sobu araha ureng botoru. ³⁴Tuti tete ramindena araha ureng botoru foi, Yesusi bibe fuba deyo, “*Eloi, Eloi,*

^c 15:23 Muri mani, rawang weo ne tarai patite mani, wiro nuruaino pirahai kaha.

^d 15:28 Yesayai 53:12

lama sabaktani?” nana mani deyo, “Dai Allai, Dai Allai, todoni tawing yau nina?”^e

³⁵Inontarai maneiru teaio etoa kefang na nana fosa etaramio Yesusi bibe fo tuti eteyo, “Metaramia sahu we nabi Eliai.” ³⁶Inontarai manei na kaiwasa nanisa sikaherawa kia mandafeai, yorang na angguri sisasa feai, mayeai kia aifarang bei ma disanai nai, ainanaya subarai to Yesusi borongfo ayai. Mae medu deyo, “Tatamang tawaitawanai we Eliai da ma suki weru aitabafoi rai ete bireri e?” ³⁷Ainanaya Yesusi bibe fuba beyaria aha na rawafui tapapa, mayeai kiaharaia.

³⁸Na siari nanai kontaio ireu aburung sau wetaba na Sempaaisi ne Munufoi rorongfo miabu weberu, na yaifo paria sobu kofafo.

³⁹Rai mamuna ene mano wenunggamiei doari na nana foi, deti terai todoni Yesusi mireha toa fo nanai, medu deyo, “Tarai, inontarai nini Allai ne Kaisung dine!”

⁴⁰Na nanai wiwing maneiru teai etoari na waroi ewati kariri fianai aino Yesusi sodaira fo. Wiwingfosa mantoru itowonomi fino Salome, Maria Makdalenai, tuti Maria Yakobusi mano katui tuti Yosesi uinamifoi. ⁴¹Wiwing nini sitoru na raminde Yesusi niayai na nu Galilea foi mani itora riati tuti itofatari ne. Tuti wiwing siai bitoya kontai efanduhisa na nanai. Wiwing nanisa era ria Yesusi kawuru ma enayai na bendari Yerusalemia ampa.

Esarai Yesusi na fafofo

(Matiusi 27:57-61; Lukasi 23:50-56; Yohanesi 19:38-42)

⁴²Wofoi rerai we sawaia tuti nana mani rerai we rahida Sabati foi finana. Weo rahida bonani mani rahida mainenang fi we rahida Sabati foi fefe. ⁴³Ampafe inontarai manei wonong fino Yusupi, i inontarai na bendari Arimatea dine, da ma. I kontai yuo wang Majelisi Agama fo tuti kaiwasa esahu suari, tuti i yoasoa tuti demang na mai paria we rahida bo Allai weMananufo. Kia ne tarai da wa dutang Pilatusi we kia Yesusi ne taraifoi ambori sirai.^f ⁴⁴Pilatusi taraoai we Yesusi mirehara fo nanai, pepuhung. Ampafe demi inontarai manei da wa sahu mano wenunggamiei we afai mamuna fosa ama dutang berahi we tarai e Yesusi mireha ampa ne. ⁴⁵Mano wenunggamiei we afai mamuna fosa deikariri kariri ne mireha toa fo kai we Pilatusia, ampafe yoa we Yusupi ne kaiwo dutang wea foa. ⁴⁶Ainanaya Yusupi wiorio ireu lineni (ne harga dedai) beia, mayeai da wa su Yesusi na aitabafoi meu, sensani nayai. Mayeai kiaria dohoni wia na fafo dahi na wiwoi wekamiei dereung fo. Ainanaya, dedoi kamiei fiabai beia wia kobu fafo borongfoa. ⁴⁷Maria Makdalenai tuti Mariai mano Yosesi inanai uwati te katai esarai nai foi kontai.

^e 15:34 Masmuri 22:1 ^f 15:43 Na Hukumi Yahudi foi esarai inontarai marareha na rahida Sabati fanai. Mae na rahida bo fafong foi, wofoi sawai kaharai mani, esaraia.

Yesusi suwi aha*(Matiusi 28:1-10; Lukasi 24:1-12; Yohanesi 20:1-10)*

16 ¹Rahida Sabati foi kiaia fo, Maria Makdalenai, Mariai mano Yakobusi inanai tuti Salome, itowaworio finunsai mampori fo, itoha itora to fafo foi we itosara Yesusi ne taraifo nai. ²Ampafe kameai kutung na rahida bo reantenang, amani rahida Minggu foi, wofoi arahio fioairi, mae wiwingfo sitoru itora to fafofoia. ³Na rang rabuang itomadu wawera sitoru itoreyo, “Mandoni dino awa mani fiata totoru we dedoi kamiefoi weru fafo borongfo ne?” ⁴Weo kamiefoi fiabai paria fefe. Itomadu tonanai, mae itofobera itouremi itowatia mani, kamiefoi dedoia wia siai weru fafo borongfoi. ⁵Ainanaya itosuai to fafofoi afui mani itowatio bariboai manei, ansung satara fo dewaroi bua karofari paria, minohi na eneung domoya fo. Ampafe itosoi sitoru paria. ⁶Bariboai fo medu we sitoru deyo, “Muntomatai fanai, iwaitawanai we muntosera we Yesusi inontarai Nazareti mano epahui na aitabafoi nani. Manamo wiatai na ninai kaha, weo suwi ampa. Muntowati te katai etohoni wiatai nai fi dinini. ⁷Ampafe muntora wa muntoraikaririai we ne inontarai erariati wasa, kontai Petrusi. Muntoraikaririai muntoreyo, ‘Da foni meara demang mea na nu Galilea fi fo. Na wanai ambori mewatioi ki, kariri kaiwo medurai we meara fo.’” ⁸Ainanaya itora to boriei weru fafofoi nanai, itowawu, we itomataia itorirora fefe. Itowawua fo wirotoraisaha sobu kaiwofo we manei ahang kaha, we itomatai karera fefe.

Yesusi deinawi ne taraifo we Maria Makdalenai^g*(Yohanesi 20:1-2)*

⁹Rahida Minggu kameai kutung Yesusi suwi na marareha rorong fea fo, dare deinawi ne tarai we ne inontaraifosa. Reantenang mani we Maria Makdalenai (Mariai nini andino raminde Yesusi data nuaninu kerira itu werui ne). ¹⁰Ainanaya Mariai da wa deikaririai we Yesusi ne inontarai erariati fosa. Ea mani, enemirorong fituayai, esai we Yesusia. ¹¹Etaramioai we Yesusi suwi na marareha rorong foi ampa tuti deinawi ne tarai we Mariai, wape wirotoraisaha kaha.

Yesusi deinawi ne tarai we uwemandu na ne inontarai erariati fosa*(Lukasi 24:13-35)*

¹²Mayeai Yesusi deinawi ne tarai siai aha we ne inontarai mandu ura to munuefa fo. ¹³Ampafe urarabera suru we mano efau fosa aha, we ureikaririai kariri Yesusi wesa. Manamo eroasoa kahai kontai.

^g 16:9 Naskah Yunani fiabai bitoya esoi arawang 9-20, mae naskah Yunani fafong pari, wetarai pari, wirotoraisaha nani kaha. Ahli Alkitapi fosa efau eroa we kaiwo nanai wirotoraisaha dino soi neng kaha, mae inontarai siai dino soi ne. Tarahio Markusi soi paria sobu arawang 8 terai, ete kaiwo siai soi fo nai ampa.

Yesusi deinawi ne tarai we ne inontarai ewesuraya mansiri fosa
(Lukasi 24:36-49; Yohanesi 20:19-29)

¹⁴Yesusi ne inontaraifosa eminohi etampi tonanai, mayeai na tantuma Yesusi kiawariaiosa. Suasa we eroasoai turura kahai tuti enumikamieifoi mitubaru paria. Weo kaiwo etaramioai ria inontarai mano ewati te Yesusi we suwi ahang fosa fo wiro eroaso kaha. ¹⁵Ainanaya medu wesa deyo, “Mera wariai to nunei sentenang, we mewuwu nehu Kaiwo Mahikai we kaiwasafai sentenang. ¹⁶Mandoni dino yoaso kaha mani ambori sobu Sorohafoi, mae mandoni dino yoasoai tuti webaptisi mani ambori kiahara weru Sorohafoi. ¹⁷Fiainawiai kariri eroasofo mani, inontarai eroasoai nanisa ambori etata nuaninu kerira fosa na wonohune, tuti ambori emadu na inontarai siai ene kaiwofo. ¹⁸Kontai ambori eru tawaifosa wape esodai ne karirafea kaha tuti etunung fi memu foi wape memusa kaha. Tuti eruai ewaramifoa wasau inontarai emaninang fosa mani, ambori ebeng ki.”

Yesusi dau to rorafaisi
(Lukasi 24:50-53; Rasuli 1:9)

¹⁹Seng Yesusi medu riasara kaifo, dautai to rorafaisia. Na nanai minohi na Seng Allai warang domoya foi. ²⁰Ampafe ne inontarai fosa etaraberasa tuti ewuwu ne Kaiwo Mahikai fo to katai doni kontai na nunei sentenang. Tuti Sengnei kontai sawing warang kaha, mae yufi riasa, deinawi ne tonanane na fitantuma fuba niari na sa fo. Antu.